

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

Vajdák Milan

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra společenských věd

**Odpuštění jako filosofický a
etický fenomén**

Bakalářská práce

Forgiveness as a philosophical and ethical phenomenon

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
PhDr. Nesvadba Petr CSc.

AUTOR PRÁCE
Vajdák Milan

PRAHA
2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 8.3.2024

Vajdák Milan

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá odpuštěním, z psychologického, filosofického a křesťanského pohledu. Začátek práce pojednává o psychologických procesech při odpouštění a o vlastnostech, které podporují snahu odpouštět a vlastnostech, které brání lidem odpouštět. V další kapitole je rozvedena problematika odpuštění a její spojitost s filosofií Emmanuela Lévinase a Martina Bubera. Konkrétně s konceptem Druhého a Já a Ty. Následná kapitola pojednává o odpuštění a křesťanství. Konkrétně, o tématech víry, milosti a naděje a jejich spojitostí s odpuštěním. Na konci práce je pět otázek, které byly podané třem duchovním. Otázky se snaží zjistit pohled duchovních na téma odpuštění, jako třeba zda máme povinnost odpouštět, nebo proč lidem odpouštěl Ježíš.

KLÍČOVÁ SLOVA

Odpouštění, Lévinas, Buber, křesťanství, víra, altruismus, egoismus.

ANNOTATION

This bachelor's thesis deals with forgiveness from a psychological, philosophical and Christian perspective. The beginning of the thesis discusses the psychological processes involved in forgiveness and the characteristics that support the effort to forgive and the characteristics that prevent people from forgiving. The next chapter elaborates on the issue of forgiveness and its connection with the philosophy of Emmanuel Levinas and Martin Buber. Specifically with the concept of the Other and Me and You. The following chapter deals with forgiveness and Christianity. Specifically, about the topics of faith, grace and hope and their connection to forgiveness. At the end of the work there are five questions which I asked three spirituals. The questions try to find out the spiritual's view on the topic of forgiveness, such as whether we have an obligation to forgive, or why Jesus forgave people.

KEYWORDS

Forgiveness, Levinas, Buber, Christianity, faith, altruism, egoism.

Obsah

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE	1
Úvod	7
1. Odpuštění – pohled psychologický	9
1.1. Definice odpuštění	9
1.1.1. Pojem odpuštění	9
1.1.2. Co je a co není odpuštění	9
1.2. Vlastnosti, které ovlivňují proces odpuštění	11
1.2.1. Jak naše mínění o světě ovlivňuje nás i naši ochotu odpouštět	11
1.2.2. Pocit sounáležitosti	13
1.2.3. Charakteristiky, které podporují snahu odpouštět	13
1.3. Proces odpuštění a jeho smysl	14
1.3.1. Duševní rovnováha a smysl odpouštění	14
1.3.2. Proč je důležité odpouštět?	17
1.3.3. Proces odpouštění – První reakce	18
1.3.4. Proces odpuštění – změna postoje	20
1.4. Souhrnný pohled na odpuštění	21
2. Odpuštění – pohled filosofický	23
2.1. Emmanuel Lévinas	23
2.1.1. Jinakost	23
2.1.2. Rozmluva	26
2.1.3. Tvář	26
2.1.4. Druhý	28
2.2. Martin Buber	31
2.2.1. Dualita světa	31
2.2.2. Ono, Ty, Já	31
2.2.3. Cyklus Ty a Ono	32
2.2.4. Já ve dvojicích	33
2.2.5. Dobro a zlo	34
2.2.6. Dobré a zlé v odpuštění	36
2.2.7. Vědomé zlo	37
2.3. Závěr: Levinas a Buber	38
3. Odpuštění – pohled křesťanský	40
3.1. Víra	40

3.1.1.	Bůh	40
3.1.2.	Víra jako vztah a obrácení.....	40
3.1.3.	Víra jako setkání a její rozumovost	43
3.1.4.	Svoboda	45
3.1.5.	Odpovědnost.....	46
3.2.	Naděje	47
3.2.1.	Naděje a její podoby	47
3.2.2.	Člověk	48
3.2.3.	Zlo	49
3.3.	Láska.....	50
3.3.1.	Altruismus	50
3.3.2.	Pravda.....	51
3.3.3.	Hřích.....	52
3.3.4.	Egoismus	53
3.3.5.	Milost.....	53
3.4.	Závěr: Křesťanství a odpuštění	55
4.	Praktická část.....	58
4.1.	Rozhovor s duchovními na téma odpuštění.....	58
4.2.	První respondent, 39 let. Profese: evangelický farář.....	59
4.3.	Druhý respondent, 43 let. Profese: učitel, evangelický školní kaplan	62
4.4.	Třetí respondent, 41 let. Profese: učitel, evangelický kněz	64
4.5.	Závěr	66
	Závěr.....	68
	Použitá literatura a internetové zdroje	69

Úvod

V této práci se budu věnovat odpuštění, přičemž se nejvíc zaměřím na interpretaci filosofických, psychologických a křesťanských textů. Tuto interpretaci poté budu napojovat na téma odpuštění a dále rozvíjet myšlenky z textu a své vlastní.

Bude se jednat hlavně o analýzu, výklady a občasné komparace například mezi vírou a odpuštěním, jež si jsou velmi podobné. Pomocí těchto metod je snaha zjistit podstatu každé kapitoly práce. Například koncept Druhého v kapitole o Emmanuelu Levinasovi a propojení konceptu Druhého s odpuštěním.

Odpuštění je téma, na které se dá dívat v dnešní době z mnoha pohledů jako je například právní, náboženský, psychologický, filosofický, etický a další. Avšak i přesto, že je odpuštění téma, které se vyskytuje v mnoha podobách, tak se o něm v dnešní době nehovoří moc často. Zajisté, lidé si navzájem “odpouštějí”, ale ne vždy se jedná o odpuštění v jeho “pravé” podstatě. Také se o odpuštění moc nemluví, anebo se lidé ke způsobilým křivdám už víc nevrací a tématu o nich se vyhýbají.

Tématiku odpuštění jsem si vybral právě proto, abych se mohl o tomhle “fenoménu” dozvědět více a zjistit co se skrývá za tímto slovem a co toto slovo znamená také pro mě. Právě proto, že každý má víceméně svůj vlastní pohled na odpuštění bylo pro mě důležité, abych se této tématice věnoval o něco víc a rozšířil si o něm obzory.

Tato motivace vesměs i definuje cíle této práce. Práce se snaží podívat se na odpuštění z více pohledů a z více názorů a pokouší se také zjistit co to odpuštění je a jeho možné prvky.

K bližšímu pochopení podstaty odpuštění se věnuje první kapitola o psychologické stránce. Různé pohledy nabízí pak filosofické kapitoly o Emmanuelu Lévinasovi a Martinu Buberovi a jejich koncepty. Kapitola o křesťanství a odpuštění pak propojuje odpuštění s dalšími fenomény, které se vyskytují v křesťanství a také se dívá na různé prvky odpuštění jako je třeba láska, naděje, víra a milost. V druhé polovině práce je snaha se přiblížit tomu, co znamená odpuštění pro duchovní,

kteří se s tímto fenoménem skrz svou profesi již setkali a také jak se na něj dívají skrz jejich vlastní zkušenosti. Ke konci se pak vyjádřím k těmto odpovědím. Konkrétněji se budu snažit najít v čem jsi jsou odpovědi podobné a v čem se liší.

1. Odpuštění – pohled psychologický

1.1. Definice odpuštění

1.1.1. Pojem odpuštění

Odpuštění je pojem, který má mnoho definic a mnoho interpretací. Proto je třeba zvolit takovou, která má v sobě prvky, na které se bude tato práce zaměřovat a se kterými bude pracovat. Byla vybrána proto definice, která poukazuje, že v procesu odpuštění se jedinec musí něčeho na své straně vzdát, že o něco přichází, aby zároveň i něco získal a měl možnost přiblížit se k druhému člověku skrz různé prostředky, přičemž láska je tím nejsilnějším a největším faktorem, jenž dává jedinci možnost odpuštění dosáhnout.

„Odpuštěním se rozumí ochota vzdát se vlastního práva na rozmrzelost (zlost, vztek, odpor, zášť atp.), negativního posuzování a netečného chování k člověku, který mne nespravedlivě zranil, a snaha žít (pěstovat) v sobě k němu postoj šlechetnosti, velkorysosti, nezaslouženého slitování, a dokonce i lásky.“¹

Dalším důležitým faktorem v odpuštění je i vztah odpouštějícího a viníka. Právě ten se většinou obě strany snaží zachránit a udržet.

McCullough zde definuje odpuštění jako „zvýšení naší motivace opravit a udržet vzájemný vztah i poté co byl poškozen bolestným činem druhé osoby.“²

1.1.2. Co je a co není odpuštění

Odpuštění je koncept, který pro každého jedince znamená něco jiného. Má různé důvody, proč odpouští, neodpouští. Proces odpuštění každý řeší jiným způsobem, avšak lze všeobecně říci, co může odpuštění být.

Odpuštění může být interpersonálním jevem neboli odpuštěním mezi lidmi, může se také vyskytovat jako proces v jedinci samém, tedy jako intrapersonální jev. Poté je ještě důležité zmínit odpuštění, kdy máme snahu, aby nám bylo odpuštěno

¹ McCullough Michael E., Kenneth I. Pargament, Carl E. Thoresen. *Forgiveness: Theory, Research, and Practice*. 1st ed. New York: The Guilford Press, 2000. ISBN 978-1572305106 s. 9

² Tamtéž, s. 22

Bohem.

“V současných psychologických studiích **existuje několik pojetí odpuštění**:

1. Odpuštění jako Interpersonální jev;
2. Odpuštění jako Intrapersonální jev;
6. Hledání odpuštění u Boha a odpuštění Bohu.”³

Když víme, že si můžou lidi odpouštět mezi sebou navzájem, že můžeme odpouštět sami sobě, že můžeme hledat odpuštění u Boha, tak je třeba se vyvarovat různým faktorům, které se mohou jevit jako odpuštění, ale odpuštěním nejsou.

“Co **není** odpuštěním:

1. Odpuštění není *ignorováním*, zavřením očí nad tím, co se stalo (snahou nevidět, co mi někdo udělal), není nebráním na vědomí toho, co se stalo.
5. Odpuštění není *zapomenutím*. Zapomenutí je čin špatné paměti, která si nepamatuje urážku (poškození atp.), tedy kdy to, co bylo, vypadne z vědomí.
12. Odpuštění není *předstíráním* toho, že vše je v pořádku, když cítíte, že tomu tak není.”⁴

Je hodně způsobů, jak odpustit, ale je ještě víc faktorů, které odpuštěním nejsou. Nejdůležitějšími předstírajícími faktory, co vypadají jako odpuštění, a které byly vybrány z veliké škály faktorů vypsanych ve zdroji je třeba ignorování, kdy ignorujeme křivdu, toto být odpuštěním nemůže právě proto, že odpuštění se snaží pracovat s křivdou i s viníkem.

Není zapomenutím, protože spíš místo toho, že by to byl čin špatné paměti je třeba si uvědomit, že při odpouštění se pracuje s křivdou a dává se jí určitá hodnota. Když na křivdu zapomeneme, znamená to, že se z křivdy stává nedůležitý čin.

³ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie: odpouštění, smířování, překonávání negativních emocí, radost, naděje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-835-X s.108, 109

⁴ Tamtéž, s. 109, 110

Ani není možné pokračovat ve vztahu, pokud předstíráme své pocity a nejdeme jim vstříc.

1.2. Vlastnosti, které ovlivňují proces odpuštění

1.2.1. Jak naše mínění o světě ovlivňuje nás i naši ochotu odpouštět

To, co nás nejvíce ovlivňuje v našem každodenním životě jsme my sami. To, jaké činnosti děláme odpovídá tomu, co si myslíme.⁵

Je to pro nás stav vyhovující, jelikož vnímáme jen naše subjektivní postřehy a méně tím zatěžujeme sami sebe, avšak v určitých mezilidských situacích toto zaměření jen na naše mínění může způsobovat problémy, nebo dokonce křivdy.

Důvodem, proč nás naše subjektivní názory o světě tolik ovlivňují je právě fakt, že když by se tyto názory staly objektivními skutečnostmi, tak by se na našem chování toho moc nezměnilo.

“Sebevrah si myslí, že smrt je lepší než beznadějný život. Jednal by podobně, kdyby byl život skutečně beznadějný.”⁶

Tato myšlenka upozorňuje, že nás ovlivňuje víc naše mínění o skutečnostech než skutečnosti samé.⁷

Bylo zmíněno, že naše mínění o skutečnostech může vytvořit v našich vztazích problémy, až křivdy. Je to právě tím, že mínění ostatních se často liší od toho našeho a také ani jedno z našich mínění nemusí postřehovat skutečný stav reality. A pokud chceme předejít a zvládat nastalé problémy, tak je třeba být otevřený i míněním druhých lidí.

“Mylné mínění člověka o sobě a o úkolech, které na něj klade život, narazí dříve či později na rozhodný odpor reality, která si žádá řešení ve smyslu pocitu

⁵ ADLER, Alfred. *Smysl života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1590-5 s. 13

⁶ Tamtéž, s. 14

⁷ Tamtéž, s. 18

sounáležitosti.”⁸

Problematika odpuštění velice silně naráží na mínění jednotlivce, kterému bylo ukřivděno a na jeho přístup k situaci. Bylo řečeno, že podle toho, co si myslí, tak také bude jednat. Avšak člověk ublížený často bude jednat pod návalem emocí, nebo zaujatě a jeho mínění bude pravděpodobně mylné. Proto je třeba již zmíněná otevřenost a ochota vyslechnout i mínění druhé strany. Společně tak můžeme ovlivnit naše mínění za pomoci druhého a tím pádem ovlivnit i naši ochotu odpustit a zároveň se i druhá strana dozví naše pocity.

Zároveň je třeba zdůraznit, že otevření se míněním druhých lidí není a nemůže být jen jednorázovou situací. Naše vlastní mínění se neustále mění a vyvíjí a taktéž mínění druhých. Proto, když se dva lidé setkají a chtějí si odpustit, tak je důležité se sobě navzájem otevřít, ale taktéž je podstatné, aby když se sobě na konci setkání zase nevyhnutelně uzavřou, ať v nich zůstane tato sounáležitost a ať se sobě navzájem dokážou otevřít i příště.

“Mínění jednotlivce o smyslu života není nic, co by v něm jen tak nečinně tkvělo.”⁹

Je třeba, ať ti, co si snaží odpustit se snažili dosáhnout něčeho nového a subjektivního. Člověka často láká představa dokonalosti, která se dotýká každých jeho představ, tedy celého jeho mínění. Tím pádem může i narušit jeho představu o tom, jak má vypadat odpuštění. Může si říkat, že mu trvá moc dlouho odpustit, nebo že si druhý nezaslouží v žádném případě odpuštění. Vždyť je řešení právě v budování si své vlastní představy spolu s druhým, jak má vypadat odpuštění a snaha o dosažení tohoto stavu. Není třeba se nechat ovlivňovat nějakými ideálními stavy, důležitější je, aby konkrétní případ měl individuální proces, který naplňuje obě strany v jeho průběhu.

“Člověka nepřetržitě naplňuje a pohání pocit méněcennosti, protože se neustále porovnává s nedosažitelnou a ideální dokonalostí.”¹⁰

⁸ Tamtéž, s. 20

⁹ Tamtéž, s. 23

¹⁰ Tamtéž, s. 27

1.2.2. Pocit sounáležitosti

Těžiště odpuštění není tedy, jak může být špatně vnímáno, odpouštějící. Důležitá je zde sounáležitost viníka i odpouštějícího. Úsilí o odpuštění, úsilí o to odpustit a o to přijmout odpuštění, které taky nemusí být vždy jednoduché. A proto, když nastane situace, kdy toto úsilí obou stran dosáhne výsledku ve formě odpuštění, tak se přibližují jakési dokonalosti empatie a lásky.

“Pocit sounáležitosti znamená především úsilí o jistou formu pospolitosti, která by tu zavládla, kdyby lidstvo dosáhlo své mety dokonalosti.”¹¹

Snaha se otevřít druhému a zjistit něco o jeho mínění je jakýsi základ, jak postupovat při odpouštění. Je zde důležitá ta druhá strana, avšak jedná se zde o více než jen o tu naši snahu. Druzí se nám totiž nemusí chtít otevřít, i když my jim ano. V takové situaci je třeba brát na vědomí, že druhé nesmíme soudit.

“Není možné posoudit jednotlivého člověka správně, aniž známe strukturu jeho životních problémů a úkol vytyčený právě oněmi problémy”¹²

Životní problém jako je odpuštění obzvláště prověřuje hloubku empatie a lásky jedince neboli pocitu sounáležitosti. Toto “prověřování” má dlouhého trvání, jelikož odpuštění jako takové není jednorázový úkon. Bod, kdy se začíná odpouštět je možné zaznamenat, jako například otevření se druhému, změna postoje, ale bod ukončení odpuštění není tak očividný. Dá se říci, že odpuštění končí, když se vztah urovnává a kdy se obě strany usmíří, odpustí si a uznají své mínění.

“Máme-li určité zkušenosti, a hlavně uvažujeme-li o tom v klidu a přátelsky naladěni, musí nám být jasné, že životní problémy v nás neustále prověřují stupeň pocitu sounáležitosti, že jen díky němu jsme uznáváni, nebo odmítáni.”¹³

1.2.3. Charakteristiky, které podporují snahu odpouštět

Při změně postoje se projevují určité vlastnosti, které podporují a také zapříčiňují tuto změnu. Jedná se hlavně o vlastnosti, které soustředí pohled na druhé kolem

¹¹ Tamtéž, s. 197

¹² Tamtéž, s. 31

¹³ Tamtéž, s. 47

nás a které nám dovolují mít kontrolu nad svými emocemi a svým egem.

“Znamená to, že lidé, kteří jsou schopni dobře se vcítit do situace druhé osoby, jsou též schopni v krizových interpersonálních situacích, v nichž jsou oběťmi křivdy, viníkovi odpustit.”¹⁴

Vlastností, která je popsána výše je empatie. Projevuje se hlavně schopností vidět svět očima druhých, jiných a také soucítit s druhými a snaha vycházet s druhými zadobře. Všechny tyto projevy empatie podporují a dá se říci urychlují(?) proces odpuštění.

“Pokora a skromnost (humility) jsou v psychologii definovány jako dispozice “vidět sebe sama jako v podstatě stejně hodnotnou osobu jako druhé lidi” - i když mohou být mezi danou dvojicí lidí rozdíly ve věku, inteligenci, kultuře, zralosti osobnosti atp.”¹⁵

Být pokorný je důležitý předpoklad odolnější osobnosti a jistějšího zvládnání sebe sama. Pokud jedinec dokáže být v klidu a promýšlet své postavení ve světě, taktéž poté dokáže lépe vidět skutečnou situaci, ve které se ocitl při odpouštění. Pokora ovlivňuje hodně míst v životě člověka a dokáže zajistit i občas předejít vzniku křivd, a proto má své místo v celém procesu odpouštění, jelikož nám dává možnost přistoupit k druhému a “navrhnout” setkání.

1.3. Proces odpuštění a jeho smysl

1.3.1. Duševní rovnováha a smysl odpouštění

Odpouštění je proces, který navrácí jedinci jeho duševní rovnováhu. Pro to, aby jedinec mohl úspěšně dojít k odpuštění, tak musí najít jeho smysl, smysl v pocitech křivdy, v odpuštění druhému. Tento smysl musí překračovat jej samotného, musí se upínat k druhému, jelikož bez druhého by se zde jednalo jen o smíření se se situací, a ne o odpuštění druhému.

¹⁴ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie: odpouštění, smířování, překonávání negativních emocí, radost, naděje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-835-X s.147

¹⁵ Tamtéž, s. 147, 148

“V ní tvrdí, že pokud pacient najde smysl uprostřed utrpení, něco, co dává smysl jeho životu i uprostřed krizí a ve velmi limitujících situacích, může pak znovu najít vnitřní rovnováhu.”¹⁶

Aby jedinec mohl dojít ke smyslu odpuštění, je třeba, aby si napřed uvědomil svou svobodu v dané situaci. Může se cítit, že se nachází ve středu mnoha událostí a že nemá nad nimi moc velkou kontrolu, taktéž že nemá kontrolu ani sám nad sebou a svými emocemi. V takovém případě je složité najít svobodu v těchto situacích a mít možnost se nějak rozhodnout, natož najít smysl v odpuštění.

“Vždy, i v té nejextrémnější situaci, je v člověku prostor svobody. Nikdy člověk není, jak se říká, vydán napospas osudu: i když je radikálně omezen, může volit odpověď na svůj osud.”¹⁷

Pocit křivdy může a často i vyvolává chaos v emocích. Není proto zvláštní, když se při tomto chaosu člověk zprvu zachová absurdně.

“V abnormální situaci je abnormální reakce normálním chováním”¹⁸

Člověk se však z těchto útrap může zvládnout dostat a najít svobodu a s ní i možnost se nějak postavit k tomuto “chaosu”. I v utrpení se totiž dokáže projevit lidská resilience a schopnost zvyknout si na naše emoce, které se v tom důsledku zmírní a objeví se možnost volby.

“Kdyby se nás někdo zeptal, zda a nakolik si člověk může zvyknout na všechno, pak bychom mu odpověděli: ano, ale neptejte se nás, jak...”¹⁹

To, co může člověku pomoci z emocionálního chaosu, i pomoci najít smysl v odpuštění se nachází právě v něm samém. Je to láska. Právě ta dodává tolika věcem v životě smysl a odpuštění není výjimkou. Láska může jedinci pomoci se v bezvýchodné situaci vzepřít i dojít k odpuštění křivdy.

“Chápu teď smysl toho nejvyššího, toho nejzazšího, čemu může dát výraz lidské

¹⁶ FRANKL, Viktor E. *A přesto říci životu ano: Psycholog prožívá koncentrační tábor*. 5. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2023. ISBN 978-80-7566-022-0 s. 11

¹⁷ Tamtéž, s. 12

¹⁸ Tamtéž, s. 33

¹⁹ Tamtéž, s. 31

myšlení, básnictví a – víra: vykoupení skrze lásku a v lásce.”²⁰

Láska však není jediný způsob, jak se může člověk vysvobodit z bezvýhodné situace. Další možností může být humor. Humor dává možnost člověku oprostít se od situace. Sice to není tak silný prostředek, jak zápasit s bezvýhodností jako je láska, ale dává mysl alespoň pár chviliek na to se podívat na situaci bez marnosti.

“Humor dovede vytvořit odstup a postavit člověka nad situaci, třeba jen na pár vteřin, jak už bylo řečeno.”²¹

Další prostředek, jak dojít smyslu a svobody může být utrpení této situace. Pokud člověk není tímto utrpením vláčen a nenechává se unášet negativními emocemi a relativní bezvýhodností, avšak táže se po důvodech tohoto utrpení, pak může díky němu nalézt důvody proč a také jak na situaci reagovat.

“Smysl však nemá jen život tvůrčí a požívačný, nýbrž: *má-li život vůbec nějaký smysl, pak jej musí mít i utrpení.*”²²

V neposlední řadě je důležité si uvědomit roli odpouštějícího jedince. Nejedná se zde vlastně v první řadě o něj, ale o jeho postoji vůči situaci a vůči druhému. Ne, co on očekává od druhých, ale co se od něj očekává v dané situaci, v tom leží smysl dané situace.

“Tu otázku je totiž třeba postavit jinak: musíme učit sami sebe i ty, kteří si zoufají, že v žádném případě nejde o to, *co my ještě očekáváme od života, jako spíše o to, co život očekává od nás.*”²³

Důležitost jakéhokoliv činu jedince v této situaci se projevuje tím, že odpuštění nemá přesně definovaný proces, nelze nějaké odpuštění označit za správné a jiné za špatné. Odpuštění je proces, který je vždy individuální a je třeba se k němu tak i postavit. Lze ale říci, že jedinec má při odpouštění jednat aktivně a utvářet tento

²⁰ Tamtéž, s. 52

²¹ Tamtéž, s. 59

²² Tamtéž, s. 85

²³ Tamtéž, s. 96

proces.

“V každé situaci je člověk vyzván k jinému chování. Tu od něho vyžaduje konkrétní situace, aby jednal, aby svůj osud utvářel aktivně.”²⁴

Smysl odpouštění není tedy možné nalézt v každé situaci stejný, není na tuto otázku přesně definovaná odpověď, ale je to proměnlivá záležitost, kdy je pro správné zvládnutí situace důležité, aby člověk hledal odpovědi konkrétně a individuálně v součinnosti s druhým.

1.3.2. Proč je důležité odpouštět?

Když se ukřivděný dostane do fáze, kdy začne přemýšlet nad odpuštěním, tak se může stát, že bude přemítat nad tím, jaké jsou důvody proč odpouštět.

Na tyto otázky můžeme odpovědět poněkud široce, jako bude později zmíněno například u Lévinase – protože máme povinnost nenechat druhého zemřít, nebo u křesťanství – protože Ježíš odpouštěl, zde se ale budeme snažit najít konkrétnější důvody, které se snaží vysvětlit každodenní problémy, které nám může nabídnout pozitivní psychologie.

“Protože lidé dělají chyby – někdy zcela nezáměrně (neúmyslně) – a tím druhé lidi zraňují.”²⁵

“Protože je třeba neustále uvádět do praxe důležité duchovní hodnoty a postupy.”²⁶

“Protože je třeba snižovat negativní pocity zlosti, zahanbení a sebeobviňování, které se rodí v každodenních konfliktních zážitcích.”²⁷

Bylo vypsáno pár důvodů, proč je třeba někomu odpustit, nejdůležitější prvky je naše vlastní chybovost, nikdo nedokáže vždy předejít svým vlastním chybám, a proto bychom měli respektovat, když pochybí ostatní.

²⁴ Tamtéž, s. 97

²⁵ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie: odpouštění, smiřování, překonávání negativních emocí, radost, naděje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-835-X s.107

²⁶ Tamtéž, s. 108

²⁷ Tamtéž, s. 108

Také je důvodem být si blíže konceptu odpuštění a vidět tyto hodnoty a vědět co znamenají a být schopen je využít v každodenním životě.

A poslední důvod je svým způsobem opakem druhého důvodu a jak jsme se snažili být si blíže duchovním hodnotám, tak tady se snažíme vyrovnávat se s vlastními problémy a být schopni s nimi nakládat.

Dá se tedy říci, že odpuštění je důležité, protože tím překonáváme životní problémy, a protože díky němu rosteme nejen my, ale i ti druzí, kterým odpouštíme, nebo kteří odpouštějí nám. Odpuštění nám dává duševní rovnováhu a také klid.

“Základním zákonem života je tudíž překonávání, jemuž slouží pud sebezáchovy, snaha o fyzickou a duševní rovnováhu, tělesný a duševní růst a snaha o dokonalost.”²⁸

1.3.3. Proces odpouštění – První reakce

Nejdůležitější část odpouštění je jeho samotný průběh. Není to průběh, který by byl přesně definovaný, každé odpuštění je individuální a mění se v jeho procesu, je tedy i značně dynamické.

Prvním a nejdůležitějším krokem je, aby se změnil psychický stav odpouštějícího a mohl vidět odpuštění jako možné řešení nastalé situace.

“Odpouštění je **dynamický jev**. To znamená, že nejde o jednorázový úkon, ale o proces, který probíhá v čase – někdy v kratším, obvykle však v delším časovém úseku.”²⁹

“Jinak řečeno: Psychický stav toho, kdo byl ukřivděn se mění.”³⁰

První změnou v psychice ukřivděného po zaznamenání křivdy je odmítnutí reality, druhého a často i svých vlastních pocitů. Projevuje se často pocity ublíženosti,

²⁸ ADLER, Alfred. *Smysl života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1590-5 s. 51

²⁹ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie: odpouštění, smířování, překonávání negativních emocí, radost, naděje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-835-X s.113

³⁰ Tamtéž, s. 113

uzavíráním se před druhým a vyhýbáním se konfrontace.

“První reakce na zážitek ukřivdění je obvykle velice výrazná. Je možné demonstrovat ji výkřikem: “to ti neodpustím”.”³¹

“Velice rychle se objevují první (úvodní) *emocionální reakce* postižené osoby: zlost, smutek, pocit opuštění atp.”³²

Objevují se zde určité emoce, které nám brání v tom, abychom mohli k druhému přistoupit a konfrontovat ho o křivdě, našich emocích, jeho emocích a abychom mohli přistoupit k odpuštění.

Jedná se hlavně o pocity nespravedlnosti, kdy máme motivaci se pomstít, aby se Druhému stalo to samé, co nám a abychom si byli zase rovni.

“**Nespravedlnost:** V mnoha případech stojí v pozadí naší neochoty někomu něco odpustit představa, že musíme učinit spravedlnosti zadost.”³³

Dalším pocitem je pocit nespokojenosti, který se hlavně projevuje tím, že nám odpírá pocity štěstí a je způsobován často naší neochotou se druhým otevřít a také zlomyslnými myšlenkami, kdy ostatním nedůvěřujeme.

“**Nespokojenost:** Jdeme cestou života a hledáme štěstí. když se nám to nedaří, hledáme viníka – kdo je vinen tím, že nám není tak dobře, jak bychom si přáli. obviňujeme ho a znovu se nám vyhýbá spokojenost a pocit štěstí.”³⁴

V neposlední řadě dalším přínosem pro “zamrznutí” člověka je celkový emocionální chaos, ze kterého se nemůžeme dostat a potřebujeme čas a samotu, abychom si mohli promyslet naší současnou situaci a rozhodnout se, jak se situaci naložit.

“**Emocionální chaos nastalý při ukřivdění:** Dojde-li k ukřivdění, projeví se to v prvé řadě v emocionální sféře ukřivděného. To, co se stalo, ho trápí, ba zraňuje.

³¹ Tamtéž, s. 114

³² Tamtéž, s. 114

³³ Tamtéž, s. 115

³⁴ Tamtéž, s. 115

Zoufalství má hlavní slovo.”³⁵

1.3.4. Proces odpouštění – změna postoje

Přechod od zamrznutí, hněvu a smutku začíná, když člověk začne pociťovat empatii k druhému a začne se snažit vidět problém i z jeho pohledu, když začne chtít smír a posunout se z nastalé situace. Nejdůležitější chvíle je zde, když ukřivděný začne vidět jinou, alternativní, možnost řešení situace.

“Odpouštění začíná až ve chvíli, kdy se porušená emocionální rovnováha začíná měnit, když se objevuje v různém stupni empatie, soucítění, pokora, představa přijatelnosti jiného řešení, optimismus, naděje a smír atp.”³⁶

Tím, že jedinec změní postoj již začíná proces přijímání druhého a snaha o pochopení. Existují, ale různé “bariéry”, které brání rozhovoru, setkání a pochopení.

Velmi častou může být obava, že se čin bude opakovat, nebo že nám druhý znovu, jakkoliv, ublíží. Dále může ve společnosti panovat přesvědčení, že odpouštějící přiznává svoji chybu, že přiznává svou slabost. A v neposlední řadě, že jedinec ztratí svůj status oběti a různé výhody od ostatních, co jej vidí jako toho, kdo trpí.

“Obavy, že čin, který člověka poškodil, se bude opakovat

Ten, kdo utrpěl určitou křivdu, byl uražen či zraněn v interpersonální krizi, stojí před otázkou, zda pachatel neudělá to, co udělal, ještě jednou.”³⁷

Odpouštění se jeví i jako určité riziko. Riskujeme, že nám druhý znovu ublíží, ale tento risk se objevuje v každém vztahu. Je zde důležité se pořádně zamyslet nad tím, komu odpouštíme, jaký máme vztah s viníkem a zda se zde nehodí vyřešit situaci tím, že se mi sami smíříme s křivdou, než že bychom se snažili obnovit vztah s druhým.

“Strach vypadat jako slaboch

³⁵ Tamtéž, s. 116

³⁶ Tamtéž, s. 116

³⁷ Tamtéž, s. 118

V obecném povědomí panuje zřejmě představa, že ten, kdo odplácí systémem “oko za oko a zub za zub”, je člověk silný. V takové situaci ten, kdo neodplatí zlem za zlé, je viděn jako člověk slabý. A kdo by chtěl být považován za slabocha?”³⁸

Strach a úzkosti jsou silným pánem našeho duševního zdraví a ovlivňují více než jen odpouštění. Pokud má člověk vypadat jako slabý v procesu odpouštění, je vysoce pravděpodobné, že jej strach ovlivňuje ve více oblastech v životě a bylo by nemožné se zde snažit popsat, jak takovou situaci vyřešit a zda vůbec odpuštění samotné je dobrým začátkem, jak se se strachem vypořádat, ale rozhodně zde může přispět i chování viníka. Pokud projeví upřímnost a snahu přispět do procesu odpuštění, může tak ovlivnit strach odpouštějícího.

“Ztráta privilegia hrdiny

Ten, kdo se dostane do situace člověka, kterému bylo ublíženo, požívá ve společnosti určitého soucitu a tím i privilegia. Stává se v očích druhých lidí do určité míry “hrdinou”. Někdo ho neprávem poškodil.”³⁹

Odpouštění se projevuje tím, že se přestaneme dívat na sebe a přesuneme náš pohled na druhého. Pokud se ale díváme na naše privilegia a na náš status, tak se od odpouštění spíše vzdalujeme. Může se objevit mentalita, kdy druhému jakoby odpustíme, ale poté mu křivdu stále připomínáme, vytýkáme a chceme po něm nějakou službu, aby si zasloužil odpouštění. Jak bylo řečeno, takový postoj nás jen od odpouštění více vzdaluje, jelikož se jedná o pravý opak.

1.4. Souhrnný pohled na odpouštění

Odpouštění je svým způsobem ukazatelem našeho života. Propojuje se v něm více složek našeho Já, naše emoce, vztah s druhými, úroveň našeho přemýšlení a mnohem více.

“Tomu, co se rozumí termínem “odpouštět”, můžeme nejlépe porozumět, začleníme-li tuto otázku do širšího rámce, kterou je celkový obraz našeho

³⁸ Tamtéž, s. 120

³⁹ Tamtéž, s. 121

života.”⁴⁰

Odpuštění je tedy podobné životu, jelikož ukazuje, že není statické, ale že prochází vývojem a že pokud jedinec není připravený a ochotný se posunout z rozpoložení, ve kterém se nachází, tak jsou tím velice ovlivňovány jeho vztahy a kvalita těchto vztahů.

“Žít znamená vyvíjet se”⁴¹

V této kapitole byla snaha popsat ty vlastnosti, které ovlivňují proces odpouštění a také samotné odpuštění, aby se dokázala tato problematika lépe uchopit pro další kapitoly této práce.

⁴⁰ Tamtéž, s. 154

⁴¹ ADLER, Alfred. *Smysl života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1590-5 s. 193

2. Odpuštění – pohled filosofický

2.1. Emmanuel Lévinas

2.1.1. Jinakost

Důležitý krok při odpuštění je poznání našeho vztahu k tomu druhému, abychom nepřistupovali k odpuštění jako k něčemu, kde je očekávaná reciprocita. Nebo spíš ještě lépe, abychom mohli k odpuštění a k tomu druhému přistupovat jako k někomu Jinému. Člověk před odpuštěním musí udělat z druhého toho druhého.

„Jinakost „druhého“ je první pravdou člověka a také zároveň místem jeho etických, náboženských a metafyzických dimenzí.“⁴²

První důležitá poznámka je, že druzí lidé jsou jiní/jinací. Nemají povinnost přemýšlet stejně a očekávat to samé jako my. Přistupovat k odpuštění jako k něčemu, co je pro oba stejné může být prvním omylem v tomto procesu.

„Druhý není zde přede mnou, není přítomen pro mne jenom proto, že já ho „myslím“, že je mnou odhalován a vnímán... Druhý se doslova prolamuje a vpadá do prostoru mé osobní existence, do mého „já“, ohlašuje a prosazuje se sám od sebe a sám sebou jako skutečně „druhý“, to je jako bytost, která v žádném případě není konstituována mým aktivním myšlením. Jinakost je nepřevoditelná.“⁴³

Odpuštění je o procesu ve vztahu dvou jedinců. Jsem zde Já a Někdo. Tento Někdo je Levinasem označován jako Jiný. Jiný je někdo, který je jinaký od nás. Nemůžeme se k němu žádným pohybem dostat a je Absolutně Jiný.

“Žádné cestování, žádná změna podnebí a dekorací nemohou uspokojit touhu, která tam míří.”⁴⁴

“Metafyzická touha míří k něčemu úplně jinému, k absolutně jinému”⁴⁵

⁴² LÉVINAS, Emmanuel. *Být pro Druhého*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1997. ISBN 80-7113-217-9 s. 10

⁴³ Tamtéž, s. 11, 12.

⁴⁴ LÉVINAS, Emmanuel. *Totalita a nekonečno*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-20-8 s.19

⁴⁵ Tamtéž, s. 19

To, že je Jiný Absolutně Jiný znamená, že nemůžeme očekávat, že Jiného nějak uchopím, že ho pochopím a že s ním můžu nakládat. Můžu k němu jen přistoupit a nahlédnout. A tak by také mělo vypadat odpuštění dle Levinase, nesnažit se nějak manipulovat dle svého, je přeci jen Jiný než my.

Vztah s tímto Jiným naši touhu po něčem Jiném nenaplnuje, ale prohlubuje. Není to podobné jiným fyzickým touhám, které se dají uspokojit. Tak jak se nemůžeme nikdy dostat k Jinému, tak taky s ním nemůžeme dojít ke konci.

“Je jako dobrota: Vytoužené ji nenaplnuje, ale nýbrž prohlubuje.”⁴⁶

“Touha je touhou po absolutně Jiném.”⁴⁷

Odpuštění stejně jako touha je neukončitelný proces, je nekonečný. Touha Jinému odpuštění nekončí prostými slovy, ale prohlubuje se do dalších procesů, kdy se prohlubuje tento proces, ale i vztah, který odpuštěním prohlubujeme.

“Být Já, to znamená mít svým obsahem identitu...”⁴⁸

“Já to není bytost, která zůstává stále stejná, nýbrž bytost, jejíž existování spočívá v tom, že se ztotožňuje, že stále znovu nachází svou totožnost napříč vším, co se mu přihází.”⁴⁹

“Tento svět, cizí a nepřátelský, by podle veškeré logiky měl měnit já.”⁵⁰

“Toto “doma” není nádrž nebo nádoba, nýbrž místo, kde mohu, kde sice závisím na jiné skutečnosti, ale přes tuto závislost, anebo díky ní, jsem **svobodný**.”⁵¹

V této delší citaci je možné povšimnout si, jak Levinas nazírá na Já, na identitu. Já nezůstávám stejný, měním se a nacházím ve světě své místo. Tak to je i v odpuštění. Odpuštění mění a udává do pohybu. A i když může vypadat nepřátelsky a cize, jelikož se ztotožňuji s někým Jiným, tak právě toto ztotožňování, pochopení Jiného nám dává naše místo, vytváří nám, kde pobýt v

⁴⁶ Tamtéž, s. 20

⁴⁷ Tamtéž, s. 20

⁴⁸ Tamtéž, s. 22

⁴⁹ Tamtéž, s. 22

⁵⁰ Tamtéž, s. 23

⁵¹ Tamtéž, s. 23

tomto vztahu, v tomto světě, a to nám dává svobodu. Neodpustit znamená nemít kam jít, vztah nemá, jak se prohloubit, touha zaniká a bez možností, kam jít dál není svoboda.

Dokáže náš vztah s Jiným narušit jeho Jinakost? Narušuje odpuštění Jinakost? Levinas ukazuje dvě roviny. Jinakost formální, která se vyznačuje vztahem Já – okolní svět, který obýváme a Jinakost absolutní – on, Druhý.

“Moc Já nepřekročí vzdálenost, již naznačuje jinakost Jiného.”⁵²

“Ale jinakost já a obývaného světa je jenom **formální**.”⁵³

“Absolutně jiné je Druhý. Já a on nejdeme do žádného společného počtu.”⁵⁴

Absolutní Jinakost se vyznačuje tím, že je Druhý takzvaný cizinec. Nemohu nad ním mít moc, tedy odpuštění není akt, ve kterém bych se stavěl nad Druhého, ale akt, kde jsme tváří v tvář, já jako Stejný a on jako Jiný.

“Chybí nám společná vlast, což z Druhého činí – cizince. Cizince, který ruší domov. Nad ním nemohu mít moc.”⁵⁵

“Jsme Stejný a Jiný. Spojka a zde neoznačuje ani sčítání, ani vládu jednoho pojmu nad druhým.”⁵⁶

Odpuštění dokážeme poznat jen v takové míře v jaké odpouštíme. Odpouštění je takovou formou Jinakosti. Jsme ublížení, ale jdeme proti našemu egoismu, vykráčíme k Druhému a k jeho Jinakosti. Levinas říká: “Jinakost je možná, jen pokud vychází ze mne.” Dá se tedy říci, že procesy jako je například odpuštění lze vykonávat jen tehdy, když je vykonáváme hlavně my. Nemůžeme chtít po Druhém, ať dělá víc než my, to my musíme konat, a právě proto jakoby jdeme proti našemu ublíženému egu, které by mohlo chtít držet si křivdu a vymáhat díky ní nad Druhým kontrolu. Odpuštěním se ale zbavujeme téhle křivdy a našeho Já – Stejný a snažíme se nakouknout do Druhý – Jiný.

⁵² Tamtéž, s. 24

⁵³ Tamtéž, s. 24

⁵⁴ Tamtéž, s. 24

⁵⁵ Tamtéž, s. 25

⁵⁶ Tamtéž, s. 25

“Tento vztah můžeme poznat – a právě tím je pozoruhodný – jen v té míře, v jaké ho vykonáváme. Jinakost je možná, jen pokud vychází ze mne.” “Přiznáváme druhému právo nad tímto egoismem”⁵⁷

Druhý zpochybňuje naše Stejně. Když jsme přesvědčeni o vině Druhého, tak jeho Jinakost zpochybňuje naše přesvědčení. Druhý, kterému jsme věřili, jeho tvář nám může začít prozrazovat o tom, jak se ten Druhý cítí. A jak Levinas říká, nesmíme nechat Druhého zemřít v jeho bezbrannosti. Takto k nám promlouvá až do té chvíle, že můžeme začít být připraveni odpustit, nebo spíš začít s odpouštěním jako procesem.

“Zpochybnění Stejného – k němuž nemůže dojít ve spontánním egoismu Stejného – se děje skrze Jiného. Toto zpochybnění mé spontánnosti přítomností Druhého nazýváme **etikou**.”⁵⁸

2.1.2. Rozmluva

Jak přistupovat k Druhému? Jak jej mohu poznat?

Dle Levinase k nám Druhý mluví v každém okamžiku, jelikož se nám zjevuje ve formě jeho tváře. A tvář mluví, neustále k nám promlouvá, vzniká tím tedy rozmluva.

Tudíž možnost odpustit je pro nás neustále dostupná. Když rozmlouváme, tak poznáváme a máme možnost pochopit a odpustit.

“Tvář je živá přítomnost, je výraz. Život výrazu záleží v tom, že rozrušuje formu, v níž se jsoucno, vystavujíc se jako téma, zastírá. **Tvář mluví**. Manifestace tváře je již rozmluva. V každém okamžiku rozkládá formu, kterou nabízí.”⁵⁹

2.1.3. Tvář

Nemůžeme očekávat recipocitu a že Druhý bude jednat tak, jak smýšlíme my. Můžeme doufat, že Druhý přijme naše odpuštění, ale nemůžeme to od něj

⁵⁷ Tamtéž, s. 25

⁵⁸ Tamtéž, s. 29

⁵⁹ Tamtéž, s. 51

vyžadovat. On nemá povinnost odpuštění přijmout. Ale my máme povinnost. Jakou?

„Ohlašující se a zpřítomňující se nahota tváře volá a vyzývá osloveného, k němuž se obrací a do něhož hledí, k odpovědi a tím také k odpovědnosti. Svazuje naše svědomí se svou ohrožeností. Říká nám: potřebuji tě, neopouštěj mě v mé smrtelnosti. Jsme tak voláni, vyvoleni a povoláni k odpovědnosti za druhého. Stáváme se jeho rukojmím“.⁶⁰

Co je to tvář? Co není tvář? V čem je odlišná/Jiná?

Tvář není věcí, odmítá být obsahem, není možné s ní manipulovat. Zároveň Druhý není relativně Jiný, jeho odlišnost nezávisí na nějaké kvalitě, která by ho dělala Jiného od Stejného, jelikož už rozlišení rodu by tuto jinakost rušilo. Vztah mě a Druhého není vražda, negace mě. Nemá nás popřít. Druhý je nekonečně cizí, ale jeho tvář se mne dovolává. Absolutní rozdílnost mne a Druhého je v řeči.

Zde se ukazuje, jak Levinas chápe vztah řeči, tváře a jinakosti. Když tyto informace propojíme s odpuštěním, tak odpuštění není něco, co nás shodí, co nám ublíží. Neublíží mi to právě proto, že je nám Druhý cizí. Nekonečně cizí. Nemá možnost vejít do našeho Stejného, ale my máme možnost, dokonce povinnost mu odpustit a toho dosáhneme skrz řeč. V ní lze nejvíce vidět naši rozdílnost a ona je nejvyšší bod procesu odpuštění, protože zde musíme překonat všechny prvky řeči, musíme překonat v nás to Stejně, v Druhém to Jiné. Když překonáme Stejně, tak můžeme s Druhým začít rozmlouvat, když přijmeme rozdílnost, Jinakost, tak můžeme nabídnout odpuštění, které dosahuje dál, než kdybychom se nevěnovali této rozdílnosti.

“Tvář je přítomná ve svém odmítání být obsahem. V tomto smyslu ji není možné uchopit, to jest obsáhnout. Druhý není jiný relativní jinakostí. Jinakost Druhého nezávisí na nějaké kvalitě, jež by ho odlišovala od já, protože rozlišení tohoto typu

⁶⁰ LEVINAS, Emmanuel. *Být pro Druhého*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1997. ISBN 80-7113-217-9 s. 13, 14

by mezi námi implikovalo právě toto společenství rodu, které již jinakost ruší.”⁶¹

“Druhý však přesto není čistým a jednoduchým popíráním Já, naprostá negace, jejímž pokušením je vražda a pokus o ni, odkazuje k přechodnému vztahu.” “Druhý je nadále nekonečně transcendentní, nekonečně cizí – avšak jeho tvář, v níž se děje jeho epifanie a jež se mne dovolává, prolamuje svět....”⁶²

2.1.4. Druhý

Člověk se hodně spoléhá na zrak, ale vidění není způsob, jak se dá přistupovat k Druhému. Viděním nazíráme na obsah, ale již bylo řečeno, že Druhý nejde obsáhnout. Viděním takzvaně “necháváme být”, zatímco mluvení, promluvou jsme povolání k odpovědnosti a ta ospravedlňuje naši svobodu, protože jsme skutečně svobodní v povinnosti k Druhému.

Na příkladu s odpuštěním, když bychom Druhého nechali samotného, nevyslyšeli jeho promluvu, tak žádná svoboda nevznikne. Nepřijali jsme odpovědnost, jsme jak děti, které se na nic neohlíží a nepřijímají povinnost. Nepřijetí Druhého je nepřijetí jeho **žádosti**. Z toho nemůže nic vzniknout, vztah řeči končí. S odpuštěním je to taky tak. Když necháme Druhého samotného, třeba i nevyslyšíme jeho omluvu, tak zde nekončí jen vztah řeči, ale i možný vztah přátelství, známosti a jiné možné vztahy. Odpustit znamená chtít pokračovat ve vztahu, v něm je svoboda. Když není vztah, není možné rozhodnout se, tudíž se okrádáme o svou vlastní svobodu.

“Mluvení, a ne “nechávání být”, vyzývá druhého. Promluva přerývá vidění.”⁶³

“Protože ho volá k odpovědnosti, zakládá ji a ospravedlňuje”⁶⁴

“Bytost, jež se manifestuje, asistuje u své vlastní manifestace, a tedy se mne

⁶¹ LÉVINAS, Emmanuel. *Totalita a nekonečno*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-20-8 s.168,169

⁶² Tamtéž, s. 168, 169.

⁶³ LÉVINAS, Emmanuel. *Totalita a nekonečno*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-20-8 s. 170

⁶⁴ Tamtéž, s. 171

dovolává. Tato asistence není neutralita obrazu, nýbrž je to žádost.”⁶⁵

Jedinec k nám volá svou existencí. Kdyby nevolal, tak bychom ho ani nevníkali a ani nemuseli necítit jeho křivdu. Ale my ho cítíme a vidíme. Probouzí to v nás nějaké pocity. Odpovědnost se nějak vyjádřit k tomu, co se stalo. Ať již pomstou, nebo odpuštěním, cítíme nutkání nějak jednat. A jelikož máme odpovědnost druhého nenechat zemřít ve své smrtelnosti, tak k němu natahujeme ruku a odpouštíme. Nejsme takto ale determinováni k neustálé odpovědnosti, která nás svazuje a omezuje?

„Pro Levinase být „rukojmí“ je svobodné a osvobozující právě tím, že svazuje svou existenci s odpovídáním a s odpovědností. Jeho svoboda nevyrůstá ze sebestředné autonomie, ale zakládá se právě na heteronomním vztahu k druhému.“⁶⁶

Druhý je pro nás zákazem i příkazem. Zákaz nenechat ho o samotě a nechat ho zemřít a příkaz odpustit a nepomstít se.

„Tvář druhého znamená volání po mně, zavolání. Nesmím ho nechat zemřít o samotě. Nesmím ho také zabít. Je tu nějaký příkaz a zákaz.“⁶⁷

Byla poznámka o tom, zda to není otroctví. Zda tato odpovědnost není svazující. Ale být odpovědný za někoho a být tu pro něj je osvobozující právě v tom, že máme možnost tvořit s tím daným jedincem vztah. A ten nás bude naplňovat. A jak jinak utvářet a udržovat vztah než skrz odpouštění, které má za úkol/cíl uvést vztah zpátky na správnou cestu. Neboli mít zase možnost odpovídat za druhého a uslyšet jeho volání.

„Otroctví je pasivita, otroctví je trápení, otroctví je zatracení. Naproti tomu platí, že jsem-li odpovědný za druhého, ukazuje se mi to právě jako dobro, jako dobro vůbec. Možná jako místo lepšího. Místo dobrého leží v odpovědnosti za druhého, jakkoli tomu moje svoboda nepředchází, nýbrž následuje za tím.“⁶⁸

⁶⁵ Tamtéž, s. 174

⁶⁶ LEVINAS, Emmanuel. *Být pro Druhého*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1997. ISBN 80-7113-217-9 s. 14

⁶⁷ Tamtéž, s. 17.

⁶⁸ Tamtéž, s. 19

Co přesně si představit za slovem rukojmí? Co přesně stojí za chtěním odpustit? Co je prazákklad vztahů? Láska. Chceme odpustit a chceme být odpovědni, protože druhého milujeme.

„A být rukojmím je možná jen tvrdé označení pro lásku“⁶⁹

„A odpovědnost je vlastně láska... Je to především přístup k jedinečnému... Ten vztah je vždy nreciproční; láska miluje a nestará se, aby byla milována.“⁷⁰

⁶⁹ Tamtéž, s. 20

⁷⁰ Tamtéž, s. 40

2.2. Martin Buber

2.2.1. Dualita světa

Martin Buber říká, že svět je pro nás dvojitý. Můžeme v něm zaujmout dva postoje, nebo spíš dvě dvojice. Dvojici Já-Ty, anebo dvojici Já-Ono. Podle toho, jakou dvojici zaujmeme, tak také zaujmeme zároveň sami sebe neboli tato dvojice ovlivní i nás samé. Také poukazuje, že ve dvojici Já-Ty můžeme existovat celou bytostí, zatímco v Já-Ono nemáme celé Já.

“Jedním základním slovem je slovní dvojice Já-Ty. Druhým základním slovem je slovní dvojice Já-Ono, přičemž místo Ono lze říci i On nebo Ona, aniž by se tím základní slovo měnilo.”⁷¹

“Základní slovo Já-Ty lze říkat jen celou bytostí. Základní slovo Já-Ono nelze nikdy říkat celou bytostí.”⁷²

Abychom pochopili spojitost těchto dvou dvojic s problémem odpuštění, je třeba vysvětlit jejich význam.

2.2.2. Ono, Ty, Já

Ono je něco. Něco chceme, představujeme si. Ty ale není něco. Ono je hraniční, hraničí s dalšími Ono, zatímco Ty s ničím nehraničí, ale je to dvojice, která utváří vztah.

“Tomu, kdo říká “Ty”, není předmětem žádné něco. Neboť kde je něco, tam je i jiné něco, každé Ono hraničí s nějakým jiným Ono-Ono existuje jen proto, že hraničí s jinými. Ale kde říkáme “Ty”, tam není žádné něco. Ty nehraničí s ničím. Kdo říká “Ty”, nemá žádné něco, nemá nic. Ale stojí ve vztahu.”⁷³

Buber říká, že Ono je zkušeností a Ty je setkání. Ty je skutečným životem, zatímco Ono je světem věcí kolem nás.

⁷¹ BUBER, Martin. *Já a Ty*. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1093-1 s.7

⁷² Tamtéž, s. 7

⁷³ Tamtéž, s. 8

“Svět jako zkušenost patří k základnímu slovu Já-Ono. Základní slovo Já-Ty ustavuje svět vztahu.”⁷⁴

“Všechny skutečný život je setkáním.”⁷⁵

Ve vztahu na sebe obě strany působí, zároveň pro moje Ty nemusím být Já Ty, ale můžu být pro Ty, Ono. Avšak pokud jsme oba ve vztahu Já-Ty, tak na sebe působíme, objevuje se zde reciprocita vztahu.

“Vztah je vzájemnost. Mé Ty na mne působí stejně tak jako já na ně”⁷⁶

Z těchto informací lze již něco přenést do problematiky odpuštění. Podle všeho je zřejmé, že odpuštění není možné vykonat na rovině Já-Ono, neboť pokud budeme druhého zakoušet jen jako zkušenost a něco, tak budeme jen přijímat a nijak nepůsobit na druhého. Nebudeme moct ani přijmout jeho pravé Ty. Jak by mohl jedinec, který se na druhého dívá jen jako na něco, jen přijímá jednoduché informace, nepociťuje empatii a nemá zájem na to k druhému vyjít a zakusit vztah Já-Ty vůbec začít s myšlenkou na odpuštění?

Ať se jedná o Levinase, Bubera, nebo i křesťanský pohled, vždy, jak se již zmiňoval Křivohlavý, je zapotřebí změnit svůj úhel pohledu. U Bubera to zajisté bude změnit náš vztah z Já-Ono na Já-Ty, abychom mohli začít působit na Ty a mohli bychom směřovat k odpuštění, avšak zde s určitou reciprocitou, bez ní, jak bude zmíněno později, nelze udržet vztah Já-Ty.

2.2.3. Cyklus Ty a Ono

K odpuštění je u Bubera důležité vstoupit do vztahu Já-Ty, ale ten je přítomen jen v přítomnosti. Jak proměnit Ono v Ty a jak vstoupit do tohoto zpřítomněného Ty?

“Přítomnost povstává jen proto, že se zpřítomňuje Ty.”⁷⁷

“Bytosti jsou prožívány v přítomnosti, předměty v minulosti.”⁷⁸

⁷⁴ Tamtéž, s. 9

⁷⁵ Tamtéž, s. 14

⁷⁶ Tamtéž, s. 17

⁷⁷ Tamtéž, s. 15

⁷⁸ Tamtéž, s. 15

“Z jednotlivého Ty se musí stát – když, skončila událost vyznačující se vztahem – určité Ono. Z jednotlivého Ono se může stát – vystoupí-li do události vyznačující se vztahem – určité Ty.”⁷⁹

Jak Buber poukazuje žít v přítomnosti je možné jen ve vztahu s Ty. Proto je třeba z Ono udělat Ty. Tudíž když se na odpuštění díváme jako na proces, díky kterému můžeme znovu začít obnovovat vztah s druhým (s Ty), musíme začít s tím, že opustíme tento svět zkušeností, naše zkušenosti a naši bolest a vkročíme do přítomnosti s Ty. Už jen snaha z Ono udělat Ty je základním krokem při odpuštění. Snažíme se zase zakusit Ty, chceme jej přijmout i se mu dát, vzájemně na sebe působit. Může se z něj stát Ty a když tato událost pomine, oba se staneme pro druhého zase Ono, abychom se mohli připravit na další okamžik přítomnosti.

“A ve vší vážnosti pravdy poslyš: kdyby neexistovalo Ono, nemohl by člověk žít. Ale ten, kdo žije pouze s ním, není člověkem.”⁸⁰

“Ale je možné žít v pouhé minulosti; pouze v ní lze organizovat život.”⁸¹

2.2.4. Já ve dvojicích

Lze si povšimnout, že Já je jiné podle toho, v jaké dvojici stojí.

“Já základního slova Já-Ty je jiné než Já základního slova Já-Ono. Já základního slova Já-Ono se objevuje jako individualita a uvědomuje si sebe jako subjekt (zakoušení a užívání). Individualita se objevuje, protože se odlišuje od jiných individualit”⁸²

“Já základního slova Já-Ty se objevuje jako osoba a uvědomuje si sebe jako subjektivitu. Osoba se objevuje, protože vstupuje do vztahu k jiným osobám.”⁸³

Proč je důležité pro odpuštění být ve vztahu Já-Ty? Buber zmiňuje, že v Já-Ono se odlišuje individualita od jiných individualit, toto odlišení není jako Jiné u

⁷⁹ Tamtéž, s. 31

⁸⁰ Tamtéž, s. 31

⁸¹ Tamtéž, s. 31

⁸² Tamtéž, s. 52

⁸³ Tamtéž, s. 52, 53

Lévinase, ale je to určité zasazení do světa zkušeností. Zde jen zakoušíme a nic nemusíme opětovat. U Lévinase nás Jiné povolává do odpovědnosti, zde ve světě Ono nás individuality jako odlišné jen obklopuje.

Proto je třeba s něčím, co nás obklopuje vstoupit jako osoby do vztahu. Osoby již vnímají svou subjektivitu a jsou ve vztahu přítomné, tudíž se projevují. V takovém styku je život. V takovém styku opouštíme minulou křivdu, je možné dát najevo to, co v nás chce odpustit a vidět v druhém jeho lítost a touhu po odpuštění.

2.2.5. Dobro a zlo

Co jsou dobro a zlo? Protiklady

Co nám pomůže porozumět křivdám, za které pak opouštíme? To, z čeho vznikají. Ze zla. Pro výklad dobra a zla použil Buber Biblickou předlohu:

"Celý děj je utkán ze hry a snu. Dva aktéři neví, co činí a nejenom to: mohou pouze konat, nikoli vědět. Pro možnost volby tu není místo."⁸⁴

Lidé často nevědí, že činí zlo. Někomu, sobě, proti Bohu. Dozví se to většinou až poté, co něco provedou. Jak se ale dozví tuto informaci? To, že něco špatně udělali?

Buber říká, že "strom, ze kterých jedli se jmenuje strom poznání dobra a zla."⁸⁵

"Poznání dobra a zla neznamena nic jiného než poznání protikladů, které rané písemnictví lidského rodu označuje těmito dvěma pojmy"⁸⁶

Zde vidíme, že člověk zjistí o své chybě právě jakmile uvidí protiklad. Adam a Eva pojedli ze stromu, co jim dal možnost poznat protiklady a poznali neposlušnost, stud, bolest a tak dále.

Stejně jako když mi zjistíme, že jsme někomu ublížili, tak zažíváme něco opačného v jeho přístupu k nám. Z jeho úsměvu a radosti se stává pláč, nebo hněv. Zde se dozvídáme, že jsme mu ublížili. Důležité ale je zmínit, jak to, že

⁸⁴ BUBER, Martin. *Obrazy dobra a zla*. Olomouc: Votobia, 1994. ISBN 80-85885-17-4 s. 16

⁸⁵ Tamtéž, s. 17

⁸⁶ Tamtéž, s. 21

známé tyto protiklady?

"Podstatně jiného druhu je „poznání“, jež lidé získali sněžením zázračného ovoce. Božské obsáhnutí protikladů, které se vyznačuje spřízněností a zároveň nadřazeností, je odepřeno tomu, kdo se podílí pouze na stvořeném, ne na stvoření. Je schopen jenom plodit a rodit, ne tvořit. Dobro a zlo, kladný a záporný stav bytí, vcházejí do jeho živého vědění; nemohou však v něm být přítomné oba současně. Člověk zná pouze protikladnost, neboť se v ní nachází." ⁸⁷

Člověk ji zná, protože se v ní nachází. Je naším předurčením do nich vstupovat, protože v nich žijeme. Ublížení někomu se nevyhneme, stejně jako nám někdy někdo ublíží. Důležité je pak vidět tento protiklad a přenést se přes zlo a vidět dobro, které může být a původně bylo.

"od této chvíle ho poutá protikladnost, sice ne přímo jako nutnost hřešit – o nějakém dědičném hříchu se zde nehovoří – zřejmě však jako neustále se opakující redukce k Ne-poloze a její bez východiskové perspektivě, stále znova bude sám sebe shledávat náhlým a vyhlížet po fíkových listech, aby si upletl záchranné lano z tohoto stavu" ⁸⁸

Ale člověk neustále tíhne k protikladnosti. Bude dlouho cítit klid, začne vyhledávat dobrodružství. Stejně jsou lidé, co když cítí ve vztahu neustále klid, tak hledají způsoby, jak ho obohatit. A ne vždy tento jedinec zůstane u dobra. Už jen v komunikaci se člověk k Druhému naklání z dobra ke zlu, podle toho, jak ho vnímá druhý.

"Nevyhlašuje radikální změnu existujícího; všechno se pouze posouvá do atmosféry protikladnosti. Člověk se posílá z USAZENOSTI, která mu byla přisouzena, na CESTU, svou vlastní lidskou cestu." ⁸⁹

Když Adam a Eva se uvedou v život v protikladech z nevědomosti, tak se zde nemluví o trestání. Nemění se existující, jen se život změnil v život v protikladech.

⁸⁷ Tamtéž, s. 23, 24.

⁸⁸ Tamtéž, s. 29

⁸⁹ Tamtéž, s. 30

Je zde ale změna z usazenosti lidského života na cestu, co nám to říká z hlediska odpuštění? Když nám někdo něco provede nevědomě, tak nesmíme začít přemýšlet nad trestním. Jen jsme se dostali do protikladů. Z klidu v neklid. Z jistoty na nejistotu. Cítíme bolest jako Adam a Eva ve svých nových životech, ale je naším údělem nezůstat usazení v nenávisti, ale vyjít na cestu k Druhému a pokusit se odpustit.

2.2.6. Dobré a zlé v odpuštění

Člověk se ale nemůže pustit na tuto cestu, pokud neví, jak k této cestě, k tomuto odpuštění přistoupit. Člověk může vědět, jak odpustit, jak pochopit člověka jen, když pozná sám sebe. Když pozná své emoce.

"Co znamená „zlé“, ví člověk ve skutečnosti pouze tehdy, pokud ví o sobě samém. Vše ostatní, co tak nazývá, je jen klam zrcadlení. Až tady lze poznávat to démonické. Tady, na vnitřní prahu, není proto již prostoru pro přemýšlení; nyní musí být boj vybojován"⁹⁰

Když člověk zná zlo i dobro, dva protiklady, je třeba uvědomit si, že není možné žít jen s jedním a druhý nechat někde v nás schovaný. Člověk, když odpouští, tak nezapomíná na to, co se stalo. Neříká, že zlý skutek přestal být zlý. Že špatné pocity zmizely, nebo přestaly být špatné. Ale propojuje je s tím dobrým, co v sobě má. Ale můžeme mu odpustit jen tehdy, když my zvládneme žít s oběma najednou.

"Toto významné učení nemůže být pochopeno, pokud dobro a zlo považujeme za dvě polární, protikladné síly a směry. Jeho smysl se nám otevře, ať budeme vnímat jejich nestejnou povahu, „zlý pud“ jako vášně, tedy sílu člověku vlastní, bez níž nemůže ani plodit ani rodit, která však, ponechána sama na sebe, zůstává beze směru a vede k omylu; „dobrý pud“ pak jako čisté směřování k Bohu. Sjednotit oba sklony znamená dát potenci vášně, která je bez zaměření, takový směr, jenž ji učiní schopnou velké lásky a velké služby. Pouze tak se člověk může stát úplným "⁹¹

⁹⁰ Tamtéž, s. 43

⁹¹ Tamtéž, s. 55, 56

2.2.7. Vědomé zlo

Dále panuje tvrzení, že všechny zlé skutky činíme nevědomě a že dobré činíme vždy vědomě. Jistě by zde byla možnost odporovat, ale když rozvineme tuto myšlenku, tak můžeme přijít k tvrzení, že rozhodně činy, které nejsou myšleny zle, zlé jsou, tedy potvrzují tuto myšlenku a pak mohou být činy, kde tušíme, že děláme něco, co bychom dělat neměli, ale stejně jako Adam a Eva nemáme přesné tušení o následcích našich činů. Hlavně když někomu ublížíme, tak většinou jsme mu ublížit nechtěli. Zde pak zjišťujeme, co jsme vlastně udělali a jak to druhý pocítuje.

"Všechny dobré myšlenky, všechna dobrá slova, všechny dobré skutky – činím je vědomě. Všechny zlé myšlenky, všechna zlá slova, všechny zlé skutky – činím nevědomě."⁹²

Avšak mohou být i činy, které děláme se záměrem učinit nějaké zlo, abychom se nějak na někom obohatili, ale zase většinou nevíme všechny následky našich činů. Existuje tedy zlo, zlý čin, kde víme přesně o všem, co se stane a kde nám jde právě o toto zlo? To by dělalo z některých lidí zlé jedince. Ale i přesto by v tom činu viděl nějaké dobro pro sebe. Jinak by ho přece nedělal. Zde je možnost vidět, že jedinec, co činí zlo, tak se hlavně dívá na to, co mu přinese, ale zase, nevidí všechny komponenty toho zla.

" Zlo nemůže člověk činit celou duší; dobro však může být konáno pouze celou duší" ⁹³

"Zlo znamená absenci směru a vše, co se koná v ní a z ní – veškeré uchvacování, spoutávání, pohlcování, svádění, nucení, využívání, trápení a ničení existujícího."

⁹⁴

"antropologická definice dobra a zla, která v konečném důsledku vyplývá ze zpětného ohlédnutí se člověka do své minulosti a z jeho sebepoznávání v průběhu

⁹² Tamtéž, s. 68, 69

⁹³ Tamtéž, s. 102

⁹⁴ Tamtéž, s. 102

2.3. Závěr: Levinas a Buber

Levinas se ale zdráhá používat slovo vztah. Buber naopak využívá vztah ve filosofii Já a Ty, kde si dva navzájem sdílí své bytí. Levinas dává přednost slovu milosrdenství. Dává přednost upřednostnit druhého a dát ho výš než sebe, tudíž zde není povinnost druhého a není zde reciprocita.

„U Bubera ihned přichází reciprocita. Pro Bubera ve vztahu Já-Ty stojí Já k Ty stejně jako Ty k Já. Víte – a o tom jsem už přece mluvil -, pro odkrytí tváře dávám přednost ještě jinému slovu: miséricorde, milosrdenství, když člověk postupuje utrpení druhého; samozřejmě to vypadá jako fenomén lásky. Když ten druhý trpí, mám sympatii, počátek lásky.“⁹⁶

„To nemůže člověk chtít po druhém, to může chtít po sobě, sám po sobě přijmout odpovědnost za sebe – to je také velmi těžké, ale druhému nemáme kázat.“⁹⁷

„Vztah“ stojí na základě souboru, totality... Mám takový výraz: nelhostejnost, la nonindifférence; jsem ne-indiferentní k někomu. Právě v této ne-indiferentnosti jsou dva zápory, které znamenají rozdílnost; tento výraz je pro mne velmi důležitý. To je něco úplně jiného než „vztah“, který vždy předpokládá nějaké dohromady, společný rod...“⁹⁸

Lévinas se věnuje vztahu řeči. Vztah řeči je rozvíjený vztah k druhému a důležitým momentem zde je oslovení. Naproti tomu Buberův vztah Já – Ty je vztah přátelství. Je to život přátelství, založený na reciprocitě.

Levinas žádnou reciprocitu nevyžaduje, odpuštění u Levinase je něco, co má přicházet od nás, má porozumět Druhému, odpuštění je způsob, jak druhého nenechat umřít v *nahotě jeho tváře*. Je to naše povinnost a odpovědnost.

“Úmysl poznat a dosáhnout druhého se uskutečňuje ve vztahu k druhému, který

⁹⁵ Tamtéž, s. 102

⁹⁶ Tamtéž, s. 44

⁹⁷ Tamtéž, s. 45

⁹⁸ Tamtéž, s. 48

se rozvíjí ve vztahu řeči, jejímž bytostným momentem je oslovení, vokativ.”⁹⁹

“Na druhé straně vztah Já – Ty má u Bubera stále formální ráz: může spojovat člověka s věcmi stejně jako člověka s člověkem. Já – Ty je událost, náraz, porozumění, ale nedovoluje vyložit jiný život než přátelství.”¹⁰⁰

⁹⁹ LÉVINAS, Emmanuel. *Totalita a nekonečno*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-20-8 s.54

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 54

3. Odpuštění – pohled křesťanský

3.1. Víra

3.1.1. Bůh

Středem křesťanství je nepochybně Bůh. U něčeho neuchopitelného jako je Bůh, idea Boha, se dá jednoduše říci, že je obsáhlejší než naše představy, tudíž jej nemůžeme pochopit. Když se dostáváme do situace, že nemůžeme něco celé uchopit, tak nám nezbývá než takovou ideu odmítnout, filosofovat nad ní, nebo ji začít důvěřovat. Proto víra v Boha začíná v důvěře.

Proto když se hovoří o Božím odpuštění hříchu jedná se zásadně o důvěře. Důvěře, že na nás Bůh nezapomene a důvěře, že je tady pro nás. Bez důvěry nelze odpuštění přijmout. Věříme, že neuchopitelný Bůh existuje, nebo ještě spíš, že je vztah s Bohem možný. V naší víře se pak uchovává důvěra v Boha, a proto se k němu modlíme a prosíme za odpuštění. Modlíme se, protože věříme, začínáme s ním konverzovat a prosíme, protože důvěřujeme v možnost, že i přes naši hříšnost se můžeme napravit, nebo ještě lépe obnovit náš vztah s Bohem.

“V Kristu se Bůh stal zcela konkrétním, tím se však ještě více prohloubilo jeho tajemství. Bůh je vždy nekonečně větší než veškeré naše pojmy a všechny naše obrazy a jména. Že ho vyznáváme jako Trojjediného, neznamená, že teď už o něm vlastně všechno víme, právě naopak: Teprve se ukazuje, jak málo toho o něm víme a jak málo ho můžeme pochopit či uchopit.”¹⁰¹
“Vyzývá nás, abychom tajemství Boha s jeho nepochopitelností důvěřovali”¹⁰²

3.1.2. Víra jako vztah a obrácení

Víra v dnešním světě je obtížná vlivem způsobů žití, které se oddělili křesťanskému/církevnímu způsobu myšlení. Proto když se hovoří o víře, zvláště křesťanské víře, tak se naráží na nepochopení, která vychází z nezvyklosti těchto

¹⁰¹ RATZINGER, Joseph – Benedikt XVI. *Úvod do křesťanství*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-012-7 s.15

¹⁰² Tamtéž. s. 15

principů v sekulárním světě.

“Kdo se dnes pokouší hovořit o křesťanské víře před lidmi, kteří se vlivem své profese nebo konvencí odcizili církevnímu způsobu vyjadřování a myšlení, záhy pocítí, jak taková snaha působí podivně a opovážlivě.”¹⁰³

Důležitost tohoto tvrzení spočívá v tom, že víra jedince je ohrožena nejistotou v jeho přesvědčení, kterou mu ukazuje dnešní svět, dnešní lidé. Ohrožení víry/důvěry v Boha, kterou napadá svět pak není daleko od ohrožení naší víry/důvěry v lidi kolem nás. Pokud idea důvěry je ohrožena, pak idea odpuštění se nám současně vzdaluje.

Bez důvěry v Boha, v ostatní, v sebe sama se těžce můžeme rozhodnout opustit každou jistotu v našem životě a vydat se na cestu odpuštění těm, co se nám provinili. Je to cesta důvěry v lidství, lásku. To, že jedinec nevěří v Boha samozřejmě neznamena, že tento jedinec nebude důvěřovat všem ostatním a nebude moci odpouštět, vůbec ne. Ale člověk, který se naučil věřit a důvěřovat v neuchopitelné, smysly nepoznatelné nebude tak daleko od důvěry v Druhé a princip odpuštění se mu přiblíží.

“Především: Věřící je ohrožován nejistotou, která mu ve chvílích pokušení tvrdě a zčistajasna vyjevuje křehkost všeho, co mu obvykle připadá tak samozřejmé.”¹⁰⁴

Bylo v podstatě řečeno, že nejistota ve víře ohrožuje vztahy. Vztah s Bohem a nepřímo i vztahy s druhými. Tato nejistota, ale není konstantní, je dynamická. Stejně jako věřící musí neustále prožívat svou víru, aby hloubal nad svou důvěrou v Boha a jako nevěřící, který v mezních situacích života naráží na pocity a myšlenky, které sahají po něčem vyšším, než je jen hmotný svět, tak stejně člověk, který odpouští, tak je ohrožován nedostatky sebe sama, i druhého a také jejich vztahu, které ztěžují skutečnému odpuštění křivdy a také člověk, kterému ještě pocity ublížení neumožnili přejít na cestu odpuštění zakouší samotu, když je

¹⁰³ RATZINGER, Joseph – Benedikt XVI. *Úvod do křesťanství*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-012-7 s. 25

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 27

oddělen od druhého.

“Kdo hodlá uniknout nejistotě víry, nutně zakusí nejistotu nevíry, vždyť ta mu nikdy nedokáže poskytnout úplnou jistotu, zda pravdu přece jen nemá víra”¹⁰⁵

“Věřící i nevěřící se oba svým způsobem podílejí jak na pochybnostech, tak také na víře, neschovávají-li se sami před sebou a před pravdou své existence. Nikdo nedokáže zcela uniknout ani pochybnostem ani víře. U jednoho je víra přítomná *proti* pochybnostem, u druhého *skrze* pochybnosti a *formou* pochybování.”¹⁰⁶

Velice podobným prvkem u odpuštění a víry je faktor “obrácení”. U obou se jedná o jakési vyjmutí našeho dosavadního přesvědčení a pohledu na skutečnost a nalezení jiného způsobu přistupování k víře, odpuštění. U víry se jedná hlavně o nalezení schopnosti věřit v něco, co je neuchopitelné, obrácení je zde v prožívání více věcí než jen ty, které vnímáme smysly. U odpuštění je podoba v tom, že se snažíme nalézt schopnost věřit ve vztah, věřit, že není ztracen a že je možnost jej napravit. Ať už jsme viníkem, odpouštějícím, nebo kajícím se před Bohem, tak obrácení se zde vyskytuje ve formě důvěry ve vztah, že je možno “přemocť” křivdu, nebo hřích.

“Znamená toto: člověk už nepovažuje to, co vidí, slyší a čeho se dotýká, za veškerou skutečnost, k níž se lze vztahovat; prostor jeho světa už pro něho není vymezen pouze tím, co vidí, slyší a čeho se dotýká, ale hledá jiný způsob přístupu ke skutečnosti a právě tomu říká víra.”¹⁰⁷

“To je zároveň i nejhlubším důvodem, proč se víra nedá názorně dokázat: Víra je obrat bytí, obdrží ji pouze ten, kdo se obrátí.”¹⁰⁸

Když se hovoří o víře jako obrácení, je určitě možné zmínit i obrácení ve smyslu vyznání vin. U odpuštění se nejedná jen o naše přikročení k druhému a vyřčení našich slov, že mu odpouštíme. Přiznáváme i naši vlastní vinu, když jsme se například před ním uzavřeli a nechali jej samého, když on nás třeba po přiznání

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 29

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 30

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 33

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 33

své viny potřeboval. Proto víra dává možnost převzít odpovědnost za druhé, tím že jej přijmeme a také jejich vinu a tu naši.

Proto se zde dá hovořit o pokání, jelikož se aktivně snažíme pracovat s naším vztahem s druhým, s jeho vinou, s naší vinou a s tím, co je v nás důležité. Proto ten, který je pokorný dojde k odpuštění jednodušeji, jelikož si víc povšimne i té své vlastní viny.

“Bez vyznání vin nelze proto odpovědně mluvit o naději. Víra dává sílu k sebekritice a k odpovědnosti za druhé. Pokání je proto druhou stránkou lidské tvořivosti a svobody.”¹⁰⁹

3.1.3. Víra jako setkání a její rozumovost

Víra se dá popsat jako setkání s Bohem a odpuštění zase jako setkání s druhým. Bylo řečeno v kapitole o pozitivní psychologii, proč hodně lidí nedokáže přijmout možnost odpustit jako je například strach nevypadat jako slaboch.

Důvody bát se odpustit mohou být podobné jako důvody bát se začít věřit, je zde strach z toho udělat první krok a vyjít k setkání. Je zde důležitá složka osobního vztahu, v odpuštění se snažíme obnovit vztah s druhým a u víry se snažíme navázat vztah s Bohem. Hlavní myšlenkou zde je určitá podoba víry a odpuštění, na kterou se ještě hodně krát v této kapitole narazí.

Křesťanství totiž již od počátku vycházelo z lásky a víra, která si zakládá na lásce je velice blízko odpuštění, které bez lásky je vesměs nemyslitelné.

“Je vázána na setkání s Bohem a na svědectví, které se k některým lidem nedostane a mnoho lidí je nepřijme. Je to způsob setkání, který není možný bez osobního vztahu.”¹¹⁰

Bylo řečeno, co je to víra, ale je též důležité, co to znamená věřit. Víra vypadá jako něco nerozumného, iracionálního, protože se člověk oddává něčemu, co nevytvořil, nevypočítal a ani s tím nijak nemanipuloval. Avšak rozumnost víry se

¹⁰⁹ POKORNÝ, Petr; VESELÝ, Josef. *Perspektiva víry: úvod do eschatologie*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-360-2 s. 24

¹¹⁰ Tamtéž, s. 18

skrývá v tom, že se blížíme ke smyslu a k pravdě. Není zde důležité vědění, ale porozumění.

“Vyjadřuje, že se vydávám a svěřuji tomu, co vytvořit neumíme a co ani vytvářet nepotřebujeme, to znamená základu světa jakožto smyslu, který mi teprve otevírá svobodu pro konání a tvoření”¹¹¹

“To, co se zde děje, přesto neznamená, že bych se slepě vydával iracionální. Naopak – je to vykročení k tomu, co nazýváme “logos”, “ratio”, vykročení ke smyslu a tudíž k samotné pravdě.”¹¹²

“Způsob, jakým člověk uchopuje pravdu bytí, není *vědění*, nýbrž *porozumění*: porozumění smyslu, jemuž se svěřil.”¹¹³

U odpuštění se také lze často setkat s názorem, že je nerozumné, hloupé odpuštění někomu, kdo nám ukřivdil. Že je to projev slabosti, že si to ten druhý člověk nezaslouží, či nám znovu ukřivdí. Nebo někteří se tváří, že odpouští, ale přitom jen křivdu neberou na vědomí a snaží se přes ní přenést. Avšak tyto projevy na křivdu jsou přitom víc nerozumné než samotné přistoupení na odpuštění. Právě v tom, že stejně jako ve víře se blížíme ke smyslu, tak u odpuštění se blížíme k tomu Druhému a stavíme se mu naroveň, ba i níž než on, právě proto, abychom dokázali porozumět. Bez odpuštění není porozumění a bez něj není rozumnosti.

Další prvek podobnosti mezi vírou a odpuštěním je faktor setkání. V křesťanské víře se setkává člověk s Ježíšem, protože sám Bůh se nám v něm zjevil, už samotné ukřižování Ježíše na kříži je akt odpuštění a obětování se za hříchy lidí. V ukřižování se sbíhá odpuštění, víra i setkání. A ty se pak propojují i nadále.

U odpuštění mezi viníkem a odpouštějícím probíhá setkání mezi těmito dvěma jedinci, přičemž je zde Ježíšův apel, abychom si navzájem odpouštěli. Je tedy troufalé říci, že se u odpuštění projevuje Ježíšova vůle a jeho přítomnost?

“Vira je setkávání s člověkem Ježíšem a my v tomto setkávání poznáváme smysl

¹¹¹ Tamtéž, s. 49

¹¹² Tamtéž, s. 50

¹¹³ Tamtéž, s. 51

světa jako osobu.”¹¹⁴

3.1.4. Svoboda

Důležitým prvkem v odpouštění, víře a vlastně v každých našich činech je svoboda. Není zde ale důležité naznačovat, že je nemožné odpustit bez svobody, ale je významné, že se svobodou se nepojí jen její kladná stránka, ale i ta negativní, a to je riziko zla.

Už v prvním Biblickém příběhu o Adamovi a Evě se vysvětluje, jak je důležitá svoboda pro člověka. Člověk si vybírá svět svobody, odpovědnosti a svět dobra a zla. Hodnota víry je, že překračuje zlo a vybírá si dobro, hodnota odpuštění je, že i přes spáchané zlo a přes riziko, že se zase napáchá křivda se vybírá dobro – odpuštění. Na tomto způsobu funguje vztah s Bohem. V křesťanství je důležité, že prosíme o odpuštění, že se snažíme vybrat si dobro a věříme, že nám bude díky této snahy odpuštěno. Že i přes spáchaný hřích, spáchanou křivdu, je možnost odpuštění.

“Svět, stvořený a chtěný s rizikem svobody a lásky, není prostě pouhá matematika. Svět jako prostor lásky je prostorem svobod a podstupuje tak riziko zla.”¹¹⁵

Život křesťana je život povyšování a ponižování se. Někdy je za jeho víru pochválen a někdy pokárán. Na tomto principu funguje víra, dá se zde hovořit o určitém experimentování. Člověk kalkuluje ohledně svého života, svých rozhodnutí, a to se poté musí projevit i ve víře. Má otázky na mnoho faktorů ohledně své víry a to, že takto můžeme experimentovat a že se můžeme tázat je projevem toho, že Bůh na toto experimentování přistoupil. Dal nám svobodu a také odpovědnost.

Odpouštění je taky projev experimentování. Máme otázky a hledáme na ně odpovědi. Nevíme, jaký bude výsledek, ale přistupujeme k Druhému stejně jako Bůh přistupuje k nám a naší víře.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 52

¹¹⁵ RATZINGER, Joseph – Benedikt XVI. *Úvod do křesťanství*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-012-7 s. 110

“Rovněž skutečnost “Bůh” se může ukázat pouze tomu, kdo vstoupí do experimentu s Bohem – experimentu, který nazýváme víra.”¹¹⁶

“To, že se vůbec můžeme tázat a že vůbec můžeme experimentovat, pramení z toho, že Bůh na takový experiment přistoupil a sám do něho jako člověk vstoupil”¹¹⁷

3.1.5. Odpovědnost

Bylo řečeno, že člověk, co odpustí odpouští i sám sobě za své vlastní křivdy. Odpouštíme sami sobě, abychom se již bezmocně netrápili, ale mohli se zabývat tím, co je tady a teď, a to je druhý. U obou stran, u odpouštějícího, ale i u “viníka”, nastává situace, kde se mají oba přestat upínat k dluhům minulosti, ale mají se snažit starat o to, co se děje takzvaně “tady a teď”. Odpuštění nesejíma z obou stran odpovědnost, ale upevňuje ji.

“Ale na místo bezmocného trápení nad tím, co se už nedá napravit, nastupuje odpovědnost za to, co je teď.”¹¹⁸

“Dokud se totiž odpovědnost upíná ke dluhům minulosti, vůči nimž je člověk bezmocný, není k ničemu, protože pravá odpovědnost je jenom zde a nyní.”¹¹⁹

Často se objevuje argument, proč Bůh nechává zlo na tomto světě, proč nezasáhne, když se děje zlo a nespravedlnost. Na tento problém navazuje již zmíněná problematika odpovědnosti. Lze ji také ukázat na odpuštění. Chceme v našich vztazích, aby nám je někdo diktoval, aby někdo vedl nás, nebo ostatní a ukazoval, jak se máme chovat? V tenhle moment přichází odpovědnost a u příkladu se vztahy a odpuštěním je více jasná než u víry.

Samozřejmě, že si své vztahy chceme utvářet my sami, přebíráme odpovědnost za své chování a nějak jednáme s druhými. Avšak, když nastane křivda, je možné, že se snažíme tuto odpovědnost za vzniklý problém na toho Druhého a ignorujeme

¹¹⁶ Tamtéž, s. 121

¹¹⁷ Tamtéž, s. 122

¹¹⁸ SOKOL, Jan. *Čtení z Bible*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2014. ISBN 978-80-7429-484-6 s. 315

¹¹⁹ Tamtéž, s. 315

naše možné zapříčinění. Každopádně, pokud se dostaneme přes naše emoce a ego a odpustíme, tak přijímáme tuto odpovědnost.

A pokud půjdeme ještě dál, tak za všechny naše činy z hlediska víry můžeme a měli bychom převzít odpovědnost. Buď individuálně, v případě našich křivd a hříchů, nebo kolektivně, například za politický režim. Ale je zde důležité, že Bůh nenechává zlo na světě schválně, ale my sami ho mnohokrát utváříme a je na nás převzít za něj odpovědnost a nějak jednat.

“Bůh nechce člověka vést jako loutku, ale učí ho odpovědnosti.”¹²⁰

3.2. Naděje

3.2.1. Naděje a její podoby

Naděje je velkým a obsáhlým tématem v křesťanství. Dá se rozdělit do mnoha podob, ale zde bude užitečné rozdělení na sociální rozměr a individuální rozměr.

U sociálního rozměru naděje doufáme, že svět dojde spravedlnosti jako celek a že zvítězí světlo a dobro nad zlem. Zde nás naděje vede k tomu, abychom byli spravedliví a k dobrému cíli. Jedním z velkých prostředků této sociální naděje je rozhodně i odpuštění. Tak jak si Bůh cení člověka, který není mravně dokonalý, tak u odpuštění je také cenné, když člověk se snaží najít správný směr a snaží se své vlastní odpuštění “opečovávat”. Naděje nám právě dává sílu a tvořivost v naší práci.

“První rozměr naděje, který ve Starém zákoně převažuje, je naděje sociální v nejhlubším smyslu tohoto slova. Naděje, že zvítězí boží spravedlnost a svět dojde k dobrému cíli. Každý touží žít pro něco, co by mělo smysl, a mnohý si musí klást otázku, zda to, pro co žije, skutečně smysl má.”¹²¹

“Spravedlivý člověk není v bibli člověk mravně dokonalý, ale ten, který se nechává

¹²⁰ POKORNÝ, Petr; VESELÝ, Josef. *Perspektiva víry: úvod do eschatologie*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-360-2 s. 23

¹²¹ POKORNÝ, Petr; VESELÝ, Josef. *Perspektiva víry: úvod do eschatologie*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-360-2 s. 32

vést správným směrem, vede k dobrému cíli i své děti a koná práci, která není marná.”¹²²

Avšak je důležité, aby člověk nebyl jen nástrojem, který opracovává svět, i když se zde hovoří o vztazích mezi lidmi. Člověk musí být přítomen v jeho vztazích, v “jeho světě”, musí prožívat své vztahy a své odpuštění stejně jako jeho individuální naději. Právě tato naděje by měla dávat smysl člověku samému a být jeho motivací. Pokud člověk nezačne s nadějí u sebe sama, je asi nemyslitelné, aby pak přešel k naději sociální a dokázal v ní správně žít.

“Druhým rozměrem naděje je osobní naděje ve smrti. Bez ní by člověk byl jen nástrojem k cílům, který by byly nad ním a mimo něho.”¹²³

Jak již bylo řečeno, Bůh si cenní lidí, kteří pochybují a hřeší, ale stále u nich přetrvává naděje a snaží se o pokání. Tito lidé mají naději, že jim Bůh odpustí a tato naděje je podložena jejich vírou v Krista. Kristus odpouštěl těm, co za ním přicházeli a dával tak vzor, jak bychom měli přistupovat k těm, co nás prosí o odpuštění.

Ten, který k nám přichází s prosbou o odpuštění má v nás naději, že jej přijmeme, stejně jako my máme naději v Boha, že odpustí on nám.

“Naděje je proto nedílně spojena s pokáním a odpuštěním a je založena na boží věrnosti a spolehlivosti, která se projevila v Kristu.”¹²⁴

3.2.2. Člověk

Co je povinností člověka? Lévinas říká, že jeho povinnost je nenechat Druhého zemřít. Buber zase mluví o vztahu a reciprocitě. Bible dává člověku úkol **obdělávat a hlídat**.

“Člověk je “z prachu země” a octne se uprostřed krásné a tajemné zahrady, “aby

¹²² Tamtéž, s. 32, 33

¹²³ Tamtéž, s. 33

¹²⁴ Tamtéž, s. 97

ji obdělával a hlídal”.¹²⁵

V takovém světě je ale člověk sám, nemá v nikom oporu. Pojmenovává a hlídá. Teprve ale v druhém člověku, přesněji k ženě, má oporu a již není sám.

“Teprve k ženě “z jeho masa a kostí” může přilnout tak, že už není sám.”¹²⁶

Tenhle úryvek ukazuje naše místo ve světě, kde máme určitou povinnost, ale také máme na tomto světě místo. Místo a druhé s kterými to místo sdílíme. Díky nim nejsme sami. Neříká nám tedy Bible nepřímě, že díky odpouštění nacházíme své místo ve světě? Možná je lepší říct obnovujeme, nebo opečováváme, jelikož když odpouštíme, tak se staráme (obděláváme) o náš vztah s druhým. Nejsme díky odpouštění sami.

“Má-li dost odvahy slyšet obtížnou, ale celou pravdu o sobě samém, může se z té nerozlučné dvojice biblických příběhů o stvoření dozvědět, že je zároveň to i ono, král i hlína”¹²⁷

Tato pasáž se dá přirovnat k Lévinasovu pohledu na Druhého a naši povinnost. Skrz druhého se “stáváme” *králem*, protože nám dává svobodu, ale druhý nás zavazuje k povinnosti, zpochybňuje naše Stejně, poukazuje, že je zde i nedotknutelné Jiné, tudíž se stáváme v tenhle moment *hlínou*, ale je zde potenciál být *králem* skrz dostání povinnosti, kterou pro nás znamená tvář druhého.

3.2.3. Zlo

I Bible se věnuje otázce dobra a zla. Na otázku, kde se bere zlo a proč je mezi námi Bible říká, že patří k životu.

“Jen smrtelný život se může obnovovat, a tedy také vyvíjet. Právě bolest člověka upozorňuje, že něco není v pořádku, a nouze ho přinutí, aby se namáhal a **o něco se snažil.**”¹²⁸

Bible nám přímo říká, že se v životě, v bolesti a nouzi máme o něco snažit.

¹²⁵ SOKOL, Jan. *Čtení z Bible*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2014. ISBN 978-80-7429-484-6 s. 279

¹²⁶ Tamtéž, s. 279

¹²⁷ Tamtéž, s. 279

¹²⁸ SOKOL, Jan. *Čtení z Bible*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2014. ISBN 978-80-7429-484-6 s. 280

Nemáme upadnout na zem a zůstat ležet. Máme se zvednout a pokračovat. Je to jednoduchá myšlenka, občas v životě velmi těžce realizovatelná, kvůli všelijakým obtížím, ale poukazuje na řešení otázky odpouštění. Když se stane křivda, máme se namáhat, snažit se k tomuto problému přistoupit, začít přemýšlet o možnosti odpustit a pochopit situaci druhého.

Bible nám taky říká, proč Bůh nevyřeší zlo na zemi a proč nás zdánlivě nechává v našich bolestech o samotě.

“Bůh nás nestvořil jako loutky, nýbrž “ke svému obrazu” a “podle naší podoby” jako **svobodné bytosti**”¹²⁹

“Jen svobodná bytost totiž může nést také odpovědnost...”¹³⁰

Bolest a možnost se k ní postavit jakýmkoli způsobem je naše svoboda. Lidé se často obrací k Bohu s křivdou a stěžují si, že jim nepomůže. Kdyby nám ale pokaždé ukázal cestu, tak bychom nikdy na žádný způsob řešení nikdy nepřišli sami. Každý člověk je jedinečný a také způsoby, jakým řeší křivdy, jediné, co je jeho odpovědnost je snažit se. Ale jelikož jsme svobodní, tak je zde i možnost se nesnažit a stejně budeme mít v budoucnu možnost se rozhodnout ve stejné situaci jinak.

3.3. Láska

3.3.1. Altruismus

Už od počátků křesťanství se víra křesťanů projevovala společenstvím a prožíváním víry skrz empatii a lásku. Křesťanství vyniká právě tím, že křesťané rádi žijí svoji víru s ostatními, a to se projevuje i v jejich obřadech, a hlavně i v samotné Bibli, která je knihovnou mnoha autorů. Není zde monolog, nějaké osamocené filosofování, ale je zde naslouchání a odpovídání, dialog.

Podobně i odpuštění je výrazem dialogu, já nabízím odpuštění a naslouchám

¹²⁹ Tamtéž, s. 280

¹³⁰ Tamtéž, s. 280

druhému. Odpuštění není možné jen skrz nás, kdy bych si razil cestu vpřed skrz své arogantní představy, že by mi můj akt odpuštění dovolil mít jakousi výhodu nad druhým. Hodně lidí vidí v odpuštění a křivdě možnost, jak začít druhého uchopovat a také s ním manipulovat. Nýbrž manipulací a egoismem nedosáhneme hledaného společenství s druhým, místo toho budeme ostatním dávat sebe za vzor a dále prosazovat svůj monolog.

“Je zřejmé, že víra není výsledkem osamocené přemítání, při němž JÁ něco vymýšlí, a vytrženo z veškerých vazeb, samo hledá pravdu. Víra je spíše výsledkem dialogu, výrazem naslouchání, přijetí a odpovídání, jež člověka skrze vzájemný vztah JÁ a TY přivádí k MY těch, kteří věří tímž způsobem.”¹³¹

Závěrem podstata víry a odpouštění je **sociální**. Začínají v jednotlivci, který k nim přichází a prozkoumává je a poté skrz ně žije ve společenství s ostatními věřícími, ve vztahu s viníkem, odpouštějícím a ve vztahu s Bohem.

“Ano, smysl víry je už od začátku v podstatě sociální: sjednocování ducha prostřednictvím jednoty slova. Až sekundárně otevírá víra cestu jednotlivcům k jejich vždy osobnímu dobrodružství pravdy.”¹³²

3.3.2. Pravda

Člověk, co se “snaží”, tak se při každé události snaží přijít na nejlepší způsob, jak se postavit k problému. Občas to může být právě odpuštění, ale i to má mnoho podob a procesů. Ne vždy je druhý ochoten odpuštění přijmout, cítí se, že si ho nezaslouží. Ne vždy je možnost na křivdu zapomenout a skrz hněv a smutek se k možnosti odpustit/omluvit ani nedostaneme. Odpuštění není jednoduchý proces/problém, je třeba se “inspirovat” zkušenostmi sebe, i druhých (s určitou mírou skepse) a chtít se k problému postavit ne nejlépe (pravda není jen jedna), ale správně (snažit se k ní skrz snahu přiblížit).

“Anebo je všechno vlastně jedno, každý má “svoji” pravdu”, a pak můžeme sice

¹³¹ RATZINGER, Joseph – Benedikt XVI. *Úvod do křesťanství*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-012-7 s. 59

¹³² Tamtéž, s. 61

žít jeden vedle druhého, jenže si už nemáme navzájem co říci.”¹³³

“Mnozí z nás jistě věří, že na pravdě záleží a že je nakonec jedna.”¹³⁴

3.3.3. Hřích

Čeho si Bible nejvíce cenní? Co je to hřích?

Dá se říct, že hřích dluh, kde dlužíme něco člověku, kterému jsme ukřivdili, ale také Bohu, protože jsme porušili něco v Bohu stvořeném světě. Můžeme hřešení zamezit? Pravděpodobně ne, a to je svým způsobem dobře, protože bez hříšníků by nebyla na tomto světě svoboda, Bohem stvořený svět a pořádek je stvořen s hříchem. A člověk, co nehřeší je v něm méně zasazený než člověk, co hřeší, ale snaží se najít dobro, pravdu, skrz hřích. Proto si Bůh více cenní hříšníka, co se poté obrátí než poutníka, který žije v poušti a nikdy nezažil pokušení.

K člověku, kterému jsme ukřivdili, bychom měli přistoupit a omluvit se mu. Měli bychom činu litovat a přistupovat k druhému s pokorou, neočekávat, že je jistotou, že nám druhý odpustí. Tím, že již litujeme naplňujeme to, co je Bohem ceněno, především se snažíme vymanit z našeho hříchu a snažíme se z něj vyjít, napravit ho a pokud již do něj příště neupadneme, i když nás bude pokoušet (protože život bez pokušení není svobodný), tak doopravdy dokážeme uchopit, co se nám Bible snaží říct. A hlavně již tímto způsobem nenapadneme námi ceněný vztah s druhým.

“Proto se člověk, který ublíží člověku, okrade ho, urazí, zabije, provinil nejen vůči němu nebo vůči státu, ale také vůči Bohu. Porušil nejen zákon, ale také správný pořádek Bohem stvořeného světa.”¹³⁵

Někdy se místo hříchu mluví také o “dluhu”, protože viník jaksí zůstává něco dlužen nejen postiženému, ale také Bohu: to, co způsobil by měl podle možnosti napravit.”¹³⁶

¹³³ SOKOL, Jan. Čtení z Bible. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2014. ISBN 978-80-7429-484-6 s. 281

¹³⁴ Tamtéž, s. 281

¹³⁵ Tamtéž, s. 310

¹³⁶ Tamtéž, s. 310

“Mnozí bibličtí hrdinové někdy v životě chybili, zhřešili, a hrdiny se stali tím, že svůj zločin nahlédli, uznali a že ho litovali. Pro biblickou morálku je charakteristické, že si nejvíc cení ne bezúhonnosti, nýbrž lítosti, pokání a obrácení.”¹³⁷

3.3.4. Egoismus

Občas si lidé myslí, že jsou dokonalí a že nedělají vlastně nic špatně. Vidí svět jen skrz své oči a nesnaží se zaujmout pohled někoho jiného. Skrz tento pohodlný egoismus, kde vše špatné je kolem nás a my jsme mimo to špatné, nemůžeme dokázat odpustit, nebudeme se moct ani omluvit a také nebudeme svobodní. Jen svobodný je schopen nazírat sám na sebe skrz jiné.

Člověk, který řekne: “Já jsem nic neudělal, ať se omluví on.” vlastně poukazuje na určitou vlastní krátkozrakost. Jen málokdy se stane, aby ve vztahu mezi dvěma lidmi za křivdu mohl jen jeden z nich. Bible na toto poukazuje tím, že kdo sám sebe označí za někoho, kdo nehřeší již je souzen. Pokud ale dokážeme nahlédnout na křivdu a na to, co jsme udělali i mi, tak máme šanci na obrácení, a tak již bylo mnohokrát řečeno, tak když dojdeme k tomuto obrácení, tak je to již první krok k tomu, abychom začali uvažovat nad odpuštěním, protože to neuleví jen druhému, ale i nám samým, jelikož sami víme, co jsme udělali špatně i my. Odpuštění může být tak svým způsobem i odpuštěním nám samým.

“Člověk, který se domnívá, že “pokání nepotřebuje”, je tedy vždycky na omylu a vykládá si Boží příkaz příliš omezeně. “Soudím tě za to, že říkáš: Já jsem nezhřešila.”¹³⁸

“Toto poznání, nahlédnutí a uznání vlastní viny vede k tomu, co Bible nazývá “pokání” nebo “obrácení”.”¹³⁹

3.3.5. Milost

Dalším důležitým jádrem křesťanství je milost. Milostí se chápe příklon, setkání Boha s člověkem i přes lidskou hříšnost. Právě díky milosti nám Bůh odpouští za

¹³⁷ Tamtéž, s. 310

¹³⁸ Tamtéž, s. 310

¹³⁹ Tamtéž, s. 310, 311

naše hříchy a skrz tento Boží akt milosti i vzor bychom měli jednat i my, když k nám přichází viník s prosbou o odpuštění. Měli bychom taktéž projevit milost.

Důležitost milosti se projevuje právě v tom, že jí Bůh prokazuje ve všech svých osobách neboli Bohu, synu i Duchu svatém. Je tedy zřejmé, že pro odpuštění někomu, kdo se nám protivil, stejně jako člověk se vzepřel Bohu, je důležitý tento příklon k druhému a projevení milosti.

“Milost (= blahovůle, přízeň, náklonnost) je *příklon Boha k člověku*, jeho stvoření, které se stalo hříšníkem, příklon odpouštějící, ospravedlňující a dovršující, který se zjevuje v Božím sebesdělení v Ježíši Kristu a v Duchu Svátém.”¹⁴⁰

Co je ale jádrem milosti? Podstatou milosti, odpuštění, víry, naděje a všech dalších důležitých prvků křesťanství je láska. Znamení lásky je v křesťanství velmi důležité, jelikož Bůh sám se nám chce jevit jako láska. Právě proto se motiv lásky objevuje tak často. A proto abychom mohli dosáhnout milosti, někomu odpustit a aby nám bylo odpuštěno je potřeba lásky.

“Nejnaternější podstatou milosti je láska. Touto láskou je ve svém trojičním životě sám Bůh, který se jako láska rozdává lidem.”¹⁴¹

Je důležité zmínit, že milost zde není odměnou za dobré skutky, ale že láska, se kterou milost přichází je naplnění Boží vlády. Jinak řečeno Bůh se chce smířit s každým hříšníkem. Láska není plnění přikázání a nehřešení, ale Bůh je láska.

“Láska je tedy něco podstatně většího než morální přikázání. Boží vláda se v lásce děje.”¹⁴²

To, že Boží láska je bezpodmínečná nám Bůh projevil v Ježíšovi. Ježíš odpouštěl a stýkal se hlavně s hříšníky, kteří pokud by láska byla odměnou za dobré skutky by jistě neměli “nárok” na milost.

“Ježíš zvěstuje bezpodmínečnou ochotu Boha odpustit a usmířit se s každým

¹⁴⁰ GERHARD, Ludwig Müller. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. 1. vyd. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-259-6, s. 794

¹⁴¹ Tamtéž, s. 790

¹⁴² Tamtéž, s. 797

hříšníkem.”¹⁴³

Jak konkrétně Ježíš zjevoval Boží milost? Rozhodně největším projevem milosti a odpuštění je oběť Ježíše Krista na kříži. Tím nám ukázal, že láska vítězí nad smrtí, že i když Ježíš zemřel, tak jeho obětí ostatní dosáhnou milosti a odpuštění.

Když se převede koncept oběti k odpuštění, tak abychom někomu mohli odpustit, tak rozhodně něco musíme obětovat. Upustit od svého hněvu a opustit své vyvýšené postavení oproti tomu, kdo nám ukřivdil. Proto akt odpuštění viníkovi prokazuje lásku odpouštějícího, kdy odpouštějící projevuje milost a odpouští.

“Kristus je “Spasitel světa” skrze oběť svého života, protože jako “Beránek Boží” snímá hříchy světa. Vydává svůj život za život světa.”¹⁴⁴

3.4. Závěr: Křesťanství a odpuštění

Pojem odpuštění není pro křesťanství ničím novým ani cizím. Je svým způsobem jednou z hlavních myšlenek a snah, jak žít svou vírou a snažit se o společenství s druhými. Společenství se projevuje vztahy, a právě tyto vztahy se snaží odpuštění spojit. Není zde žádné osamocené JÁ, právě my se máme projevit ve službě druhým.

Odpuštění je způsob, jakým křesťané mají žít a odpuštění je formou žití pro druhé. Jak již bylo řečeno je, stejně jako víra, altruismem. Skrz vztahy a jejich obnovování díky odpuštění nalézáme nás samé a také lásku. Bez lásky není víry a láska je zdrojem a energií odpuštění.

“Podstatou křesťanské existence je přijímat své bytí jako vztahovost, žít ji a tak vstupovat v onu jednotu, která je základem, jenž nese skutečnost.”¹⁴⁵

“To ze všeho nejvlastnější – co vposled patří opravdu jen nám, totiž vlastní JÁ – nám zároveň patří úplně nejméně, vždyť své JÁ nemáme ani od sebe, ani pro

¹⁴³ Tamtéž, s. 797

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 798

¹⁴⁵ RATZINGER, Joseph – Benedikt XVI. *Úvod do křesťanství*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-012-7 s.129, 130

sebe”¹⁴⁶

“Proto také platí, že víra, která není láskou, žádnou opravdovou křesťanskou vírou není, ale je to jen zdání víry...”¹⁴⁷

Neustále se v křesťanství propojují pojmy jako je láska, víra, odpuštění a vztahy. Bylo již řečeno, že odpuštění je projevem altruismu, ale je také poznáváním sebe sama. Skrz vztah s druhým dokážeme nalézt sami sebe, ale toto poznání nezískáváme jen ze snahy vykročení k druhému, ale skrz oběť, která je v odpuštění přítomna.

Bůh se nám zjevil v celé své existenci právě tak, že se pro nás obětoval. My se ukazujeme Druhému tím, že s ním jdeme do vztahu, že i přes křivdu odpustíme a svým způsobem se druhému otevíráme. Necháváme se druhým poznat, poznáváme sami sebe a necháváme se poznat Bohu a poznáváme Boha. Touto obětí necháváme Boha, aby se v našich činech projevil.

“Člověk se stává sám sebou tím, že překročí sám sebe.”¹⁴⁸

“Aby se člověk stal plně člověkem, je zapotřebí, aby se Bůh stal člověkem...”¹⁴⁹

“Vždyť být člověkem pro druhé, být člověkem otevřeným, a tudíž otevírajícím nový počátek, to znamená být člověkem obětí.”¹⁵⁰

“Dovolit Bohu, aby v nás jednal – to je křesťanská oběť.”¹⁵¹

Když ještě naposledy shrneme celou propojenost křesťanství a odpuštění, tak odpuštění je přítomné v lásce, neboť bez lásky a oběti je odpuštění nemyslitelné a z lásky vzniká víra a naděje. Tak se vlastně odpuštění svým způsobem dostává do “nosných sloupů křesťanství”, přičemž se skrz lásku dotýká i naděje a víry.

“Víra a láska se vzájemně podmiňují a jedna vyžaduje druhou. Stejně tak je třeba říci, že v principu lásky je spolupřítomen princip naděje, která tím, že překračuje

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 131

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 146

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 165

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 166

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 170

¹⁵¹ Tamtéž, s. 200

přítomný okamžik a jeho omezenost, hledá celek. Tak nás naše zamyšlení nakonec automaticky přivádí ke slovům, jimiž Pavel pojmenoval nosné sloupy křesťanství: “Nyní trvá víra, naděje a láska, tato trojice. Ale největší z nich je láska”¹⁵²

¹⁵² Tamtéž, s. 191

4. Praktická část

4.1. Rozhovor s duchovními na téma odpuštění

V této části je snaha o něco více pochopit odpuštění, hlavně naše každodenní setkávání se s odpuštěním a vztahem mezi křesťanstvím a odpuštěním. Proto vznikl nápad kontaktovat duchovní a zeptat se jich na pár otázek ohledně jejich zkušeností a jejich názory na odpuštění a podívat se na ně v této části.

Tyto otázky ani tato část práce nemá ambice přinášet nějakou všeobecnou pravdu, ani žádný jediný správný názor na odpuštění. Jistěže je mnoho zdrojů, které se touto otázkou zabývají a nejvíc na ni pravděpodobně odpovídá samotná Bible, ale tyto otázky se snaží jen navrhnout jiné pohledy od lidí v dnešním světě, kteří se s odpuštěním setkávají velmi často a taky s tím, co odpuštění přináší s sebou – víru, naději, lásku.

Obecné téma tohoto rozhovoru je odpuštění ve spojitosti s křesťanstvím a osobním pohledem na něj.

Možná podtémata v rozhovoru jsou:

1. Existence povinnosti odpustit
2. Existence práva na to, aby nám bylo odpuštěno
3. Ježíšovo odpouštění
4. Vztah odpuštění a křesťanství

Otázky, které byli duchovním kladeny, a na které duchovní odpovídali:

1. Jaké má podle Vás téma odpuštění místo v Bibli a křesťanství?
2. Jaký je podle Vás hlavní důvod, proč Ježíš odpouštěl?
3. Máme všichni "právo" na to, aby nám bylo Bohem odpuštěno a proč ano, nebo ne?
4. Máme povinnost druhým odpouštět a proč ano, nebo ne?
5. Co je podle vás podstatou odpuštění?

První otázka se snaží zjistit, jaké místo vlastně odpuštění podle duchovních v Bibli a křesťanství zaujímá, tudíž se dá i říci, jaké místo má v křesťanském životě neboli

v křesťanské víře.

V druhé otázce je víc podtémat zároveň. Zajímá se o Ježíšovo odpuštění a zároveň o důvod, proč bychom mi měli odpouštět.

Poté se snažíme zjistit, zda si lidé zaslouží odpustit za jejich hříchy. Pokud někomu nevyhovuje, zda máme právo, aby nám odpustil Bůh, je možné, že místo něj dosadíme i sami sebe. Když budeme znát důvod, proč nám Bůh odpouští, můžeme tento způsob myšlení převést i sami na sebe. V jakých chvílích můžeme odpouštět sami sobě, zároveň se propojuje i se čtvrtou otázkou a v ní zjišťujeme důvody proč odpouštět ostatním. Takže třetí a čtvrtá otázka se zajímá o důvody, proč různé subjekty si navzájem, či jednostranně odpouští.

A pátá otázka je nejvíce abstraktní, je v ní trošku více ambice, a to v tom, že se snažíme vyslovit v čem tkví samotné jádro odpuštění. Z této otázky mohou vznikat nové definice odpuštění lidí v dnešním světě.

4.2. První respondent, 39 let. Profese: evangelický farář.

1) Odpuštění má místo v Novém zákoně, ale i v tom Starém. Starozákonní Bůh dává dojem, že je krutý a neodpouštějící, avšak když dává Izraelskému lidu desatero během jejich cesty, tak říká: „Já jsem Hospodin tvůj Bůh, který tě vyvedl z Egypta, z domu otroctví.”(Ex 20, 2) Objevuje se zde metafora pro velké odpuštění. Izrael zapomněl na Hospodina, kvůli situace v Egyptě, ale Bůh se skrze Mojžíše zase připomíná a zaslubuje svobodný život. Svoboda je ve Starém zákoně naplněna skrz příklon k Hospodinu a dodržování pravidel.

„Neklaň se jim a nesluž jim, neboť já Hospodin, tvůj Bůh, jsem Bůh žárlivě milující. Trestám nepravost otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kdo mě nenávidí, a prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch, kdo mě milují a zachovávají má přikázání.” (Ex 20, 5-6)

I starý zákon zná institut milujícího Boha. Lid se snaží dodržet desatero, ale nejde jim to a proto hledají jiné Bohy, avšak Hospodin svůj lid k sobě zpátky volá a odpouští jim. Lid zde nezvládá naplňovat ideu “poslušného lidu”, kolísají a Hospodin se k nim vrací - je věrný. Neopustí svůj lid. Slibuje jim, že s nimi bude ať

se děje, co se děje.

Dalším příkladem odpuštění ve Starém zákoně je trest pro Adama a Evu, který není zničení, ale postavení do nové reality svobody.

Poté, když Kain zabije svého bratra, tak na sebe volá pomstu, ale Bůh mu dává znamení, které je ale ochranné. Chrání ho předtím, aby ho nikdo nezabil. Trest je na Bohovi, ne člověku.

Odpuštění se objevuje i ve formě tzv. Milostivého léta. Hospodin říká Mojžíšovi v rámci smlouvy, kdy bude Izrael slavít odpočinutí. Objevuje se zde metafora šesti dnů práce a sedmý den je den odpočinku. Není to jen odpočinek lidu, ale také odpočinutí země. Šest let se bude osívat země a sedmý rok země bude odpočívat. Pokračuje se, že se vynásobí sedm roků odpočinutí sedmi lety a vyjde čtyřicet devět let tohoto cyklu a padesátý rok nadejde den smíření, kdy se má troubit na polnici v celé zemi a taky má přinést svobodu všem obyvatelům. Mluví se zde o dni milosrdenství. Ten, kdo upadl do otroctví má být poté vykoupený. Pře se, zda byl Izrael tohoto někdy schopný.

Starý zákon není jen o radikálním trestu a vině, ale i o radikálním odpuštění. To, co jako lidé máme je v první řadě Boží, nesmíme počítat s tím, že to bude navždy naše.

2) Ježíš odpouštěl, protože věřil, že kvůli tomu přišel. Odpouštět hříchy může jen Bůh, ale Ježíš byl tady, aby toto odpuštění zvěstoval. Ústřední myšlenka Nového zákona spočívá v tom, že židé očekávali Mesiáše. Ten pak měl osvobodit Izrael politicky tím, že vyžene Římany. Ježíš ale říká, že jeho mesiášství spočívá v něčem jiném. Spočívá hlavně ve vztahu mezi člověkem a Bohem. Ježíš přichází, aby zvěstoval odpuštění.

Apoštol Pavel říkal, že pokud věříme v Ježíše, tak také věříme v radikální odpuštění člověku, který je zmítaný světem.

Odpuštění je ve Starém a Novém zákoně ústřední téma. V Novém zákoně je důležitá Ježíšova smrt tím, že Ježíšova krev očišťuje, oběť Ježíše narovná vztah k Bohu a odpouští hříchy. Ježíš vzal na sebe první hřích Adama a napravil

jej křtem. Skrz krev a tělo si připomínáme odpuštění od Boha.

Nevíme hlavní důvod, proč Ježíš odpouštěl. Ale ústřední myšlenka Ježíše je, že byl Bohem poslaný pro zvěstování o pokání a že máme slyšet o Božím odpuštění. Člověk má slyšet, že je mu odpuštěno.

3) Křesťanství se dívá na Boha jako na suveréna. Říká, že je Bůh svobodný a má právo odpouštět i neodpouštět. Věříme, že nám odpuštěno je, ale jistotu zde nemáme. Je nám řečeno, že Bůh odpouští, ale zároveň je suverénní a volba je na něm. Máme právo věřit v to, že nám bude odpuštěno.

Nevíme tedy, jak Bůh odpouští, ale víme, že odpouští. Je tedy na nás, jak my s tím pracujeme.

4) Odpuštění není povinnost, ale ten, kdo žije v nenávisti je poznamenaný nadále v životě. Vyskytuje se zde tedy psychologický problém mezi tázáním křesťanství, že máme odpouštět a našich pocitů, že to nepůjde. Měli bychom tedy věřit, že spravedlnost ve výsledku prokazuje až Bůh. Bůh má situaci ve své moci a má možnost ji napravit. A pokud my najdeme sílu k odpuštění, tak se nám bude žít lépe.

Křesťanství nás vede k tomu, ať odpouštíme, Ano, měli bychom odpouštět, život bude lepší, bude zdravější, je to určitá forma křesťanské zbožnosti. Bůh je ale natolik otevřený, že rozumí i když člověk neodpustí. Nikdo nemusí odpustit.

V něčem se ale tato povinnost vyskytuje a to je vnášet odpuštění jako možné řešení do světa. Je to občas jediná možnost jak řešit konflikty.

Odpuštění tedy mění život k lepšímu. Odpuštění mění člověka k lepšímu. Jedná se ale o náročný proces, jelikož v Bibli není nějaký manuál, jak odpouštět. Jedná se o proces smíření, snahy vyřešení zauzlených vztahů, jedná se o proces hledání a zkoušení.

5) Podstata odpuštění je podobná jako podstata, proč odpouštěl Ježíš. Ústředním důvodem je pokoj v člověku. V knihách o křesťanství se vždy vyskytuje odpuštění. Jedná se o základní termín křesťanství. Avšak odpuštění bez vnitřního procesu proměny nemůže fungovat. I když se člověk přesvědčí, že má situaci vnitřně

vyřešenou, tak se může stát, že se pocit křivdy navrátí.

Opozicí odpuštění je neodpuštění a nenávist. Hřích se nás snaží svést, že se jedná o lepší variantu než odpuštění.

4.3. Druhý respondent, 43 let. Profese: učitel, katolický školní kaplan

1) Téma odpuštění má podle mého názoru v Bibli a následně i v křesťanství celkem důležité místo. Objevuje se ať už přímo či nepřímo v mnoha biblických příbězích. Třeba hned na prvních stránkách Bible, ve třetí kapitole knihy Genesis, v příběhu o neposlušnosti člověka, je Bůh představen jako ten, který Adama a Evu za jejich přestupek netrestá, ale nabízí jim pomoc a odpuštění. Nestaví se k nim zády, nic jim nevyčítá, ale přichází a ptá se, kde jsou, proč tam jsou a co udělali. Hovoří s nimi, což je známkou, že je připraven jim jejich přestupek odpustit. Z vlastní zkušenosti víme, že když druhý něco provede, tak mnohdy se nás to natolik dotkne, že s ním nemáme chuť mluvit. Bůh s člověkem stále vede dialog. Je tu pro něj. Ovšem nenutí ho. Nabízí a čeká na odpověď. Podobně bychom to viděli i v dalších příbězích. Např. v příběhu proroka Jonáše, kdy se Bůh smiluje dokonce nad pohanským městem Ninive a odpouští mu jeho přestupky, protože Ninivané uposlechli výzvu proroka Jonáše a dali se na pokání, chtěli změnit své postoje a životy. V souvislosti s představou Boha, který je připraven odpustit mě napadá ještě jeden text z knihy Exodus, kde je Bůh představen jako „Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšš milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení, který odpouští vinu, přestoupení a hřích“ (Ex 34, 6n).

Křesťanství navazuje na tyto starozákonní, biblické představy, a navíc je ve svých postojích ovlivněné postavou Ježíše z Nazareta. Téma odpuštění je zde také centrální. Ježíš odpouštěl hříchy, což mnohdy vedlo ke konfliktům a kontroverzím s tehdejšími náboženskými autoritami. Když jednomu ochrnutému odpustil jeho hříchy, zvedla se vlna nevole. Znalci Zákona na to reagovali slovy: „Co to ten člověk říká? Rouhá se! Kdo jiný může odpouštět hříchy než Bůh?“ Ježíš hned svým duchem poznal, o čem přemýšlejí, a řekl jim: „Jak to, že tak uvažujete? Je snadnější říci ochrnutému: ‚Odpouštěj se ti hříchy,‘ anebo říci: ‚Vstaň, vezmi své

lože a chod'?' Abyste však věděli, že Syn člověka má moc na zemi odpouštět hříchy" – řekne ochrnutému: „Pravím ti, vstaň, vezmi své lože a jdi domů!“ (Mk 2, 5-11) Ještě bych zmínil příběh z Janova evangelia, kdy za Ježíšem přivedou cizoložnou ženu a ptají se ho, jestli jí mají ukamenovat nebo co s ní mají dělat. Zde zaznívá ona známá Ježíšova věta: „Kdo z vás je bez hříchu, hod' po ní kamenem jako první.“ Celý příběh pak končí tím, že Ježíš oné ženě říká: „Ani já tě neodsuzuji. Jdi a už nehřeš!“ (Jan 8, 3-11)

Ježíš byl dokonce schopen zajít tak daleko, že byl připraven odpustit i těm, kdo ho ukřižovali. Když visí na kříži, pronáší prosbu: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí.“ (Lk 23, 34) Anebo ještě další zmínka, která poukazuje na to, že odpuštění má v Bibli a v křesťanství důležité místo, je Ježíšova odpověď apoštolu Petrovi, který se ho jednou ptal, kolikrát má odpustit svému bratru, když proti němu zhřeší. Jestli stačí sedmkrát. Ježíš mu na to říká: „Pravím ti, ne sedmkrát, ale až sedmdesátkrát sedmkrát.“ (Mt 18, 22) Jinak řečeno: Máš být připraven odpustit vždy, když Tě o to druhý požádá. Po svém vzkříšení Ježíš svěřil pravomoc odpouštět svým nejbližším spolupracovníkům, apoštolům, když jim řekl: „Komu odpustíte hříchy, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou.“ (Jan 20, 23) Příběhů, ve kterých hraje roli odpuštění, je v Novém zákoně celá řada. Ještě na jednu bych poukázal a tou je, že Ježíšova praxe odpuštění má např. v katolické církvi své místo v tzv. svátosti smíření, lidově zpovědi. Je to svátost, ve které se člověku, který lituje svých hříchů, touží po odpuštění a nápravě života, dává najevo, že Bůh mu jeho hříchy odpustil.

2) Hlavní důvod, proč Ježíš člověku odpouštěl jeho hříchy, spočívá podle mě v tom, že mu na člověku záleží, má ho rád, vychází mu vstříc, chce mu dát druhou šanci. Přeje si, aby člověk žil naplno a byl stromem, který nese hojné a kvalitní ovoce. Zároveň tím, že odpouštěl hříchy, dával a dává člověku příklad, aby jednal podobně a byl také ochoten odpustit druhému, který ho o to prosí.

3) Jestliže hovoříme o „právu na odpuštění“ Bohem, tak toto právo jednoduše nemáme. Odpuštění se nedá vynutit, tak jako si nemůžu vynutit, aby mě měl někdo rád. Odpuštění je dar.

4) Odpověď je podobná jako v otázce číslo tři. Zde opět platí, že nemáme „povinnost odpouštět“. Odpuštění je záležitostí svobodného rozhodnutí. Někdy se můžeme setkat s postojem: „Ale ty mu musíš odpustit!“ Vynucené odpuštění je povrchní, pokrytecké a není upřímné. Podle mě to není žádné odpuštění, ale jen jeho karikatura. Na druhou stranu ale platí, že jestliže mě někdo o odpuštění poprosí a myslí to upřímně, tak bych měl být ochoten mu vyjít vstříc a odpustit mu. Ovšem i v tomto případě se nedá hovořit o povinnosti. Někdy se dá odpustit snadno, někdy to nejde tak rychle a vyžaduje to čas, mnohdy hodně času.

5) Jak už samo slovo „odpuštění“ napovídá, odpustit znamená, uvolnit napětí. V tomto případě vnitřní napětí či sevření, které způsobuje hřích či zlo, které jsem spáchal. Vnitřní napětí, které mě jako člověka nenechává v klidu, které mě dusí a ničí. Nedovoluje mi naplno, svobodně a radostně žít. Odpustit znamená uvolnit okovy, osvobodit, otevřít dveře. Především ale, uvolnit nahromaděné negativní vnitřní napětí. To je podle mě podstatou odpuštění.

4.4. Třetí respondent, 41 let. Profese: učitel, katolický kněz

1. Odpuštění je jedním ze základních projevů lásky: mám-li někoho rád, je pro mne víc než to zlé, co spáchal, tudíž odpuštění je projevem mé bezpodmínečné lásky k němu – vůle, že má existovat. Celý Starý zákon je prostoupen odpuštěním Boha, který v lásce ke svému lidu i k celému světu neustále trpělivě začíná a nikdy to nevzdá s lidmi, kteří hřeší, propadají zlu a jsou nevěrní. Vidíme to nejvíce při doprovázení izraelského lidu z Egypta po poušti do zaslíbené země a dále v dobách soudců a králů: ač je lid nevěrný smlouvě s Hospodinem, Bůh stále odpouští a nikdy svůj lid neopustí. Prorocké spisy pak ohlašují, jak se Bůh znovu ujme svého lidu, který pro neposlušnost Bohu a jeho Zákonu upadl do velkých problémů, ba tragédií – ty však nakonec nikdy tragédiemi nejsou, protože Bůh vždy najde nějakou cestu k obnově. Kniha Jonáš líčí dokonce pokání pohanského hříšného města Ninive, jemuž Bůh odpustil a odvolal trest, kterým hrozil – je to příslib univerzální platnosti Božího milosrdenství vůči člověku. V Novém zákoně pak se toto téma koncentruje v odpuštění Ježíš Krista, který je zaslíbeným Spasitelem a Vykupitelem, který přijímá hříšníky a odvrací je od jejich špatností. Toto Boží slitování v Kristu pak vrcholí v Ježíšově smrti na kříži, která je smrtí

zástupnou za hříchy všech lidí, protože Ježíš umírá jako spravedlivý, nevinný a bezhříšný – a právě jako takový umožňuje svou vykupitelskou smrtí smíření člověka s Bohem. „Bůh pro Kristovy zásluhy smířil svět se sebou, lidem už nepočítá jejich poklesky a nás pověřil kázáním o tomto usmíření.“ (2 Kor 5,19). „V tom záleží láska: ne že my jsme milovali Boha, ale že on si zamiloval nás a poslal svého Syna jako smírnou oběť za naše hříchy. Milovaní, když nás Bůh tak miloval, máme se i my navzájem milovat.“ (1 Jan 4,10n). Křesťan je tedy zavázán prokazovat milosrdenství podle vzoru svého Mistra (srov. Jan 13,15), aby se bezpodmínečná Boží láska šířila do našich vztahů a aby každý měl možnost obrácení, protože Bůh takto každého člověka zve a očekává.

2. To už jsem vlastně výše vysvětlil: Ježíš odpouštěl proto, že přišel každého člověka smířit s Bohem, tzn. odstraňoval tu hradbu zla, která stála mezi člověkem a Bohem. Kristus nám ukázal, jakou lásku má Bůh ke každému člověku, k němuž se věrně a s milosrdenstvím ustavičně sklání.

3. „Právo“ na odpuštění plyne z důstojnosti každé lidské osoby – to je princip a zvěst křesťanství, totiž že každý člověk má stejnou důstojnost a je Bohem chtěný a milovaný, pro každého z nás se Bůh rozhodl a nikdy svůj vztah k nám neodvolá. „Bůh dokazuje svou lásku k nám tím, že Kristus zemřel za nás, když jsme byli ještě hříšníky ... Jestliže jsme s Bohem byli usmířeni smrtí jeho Syna v době, kdy jsme s ním byli ještě znepřáteleni, tím spíše – po usmíření – budeme zachráněni jeho životem“ (Řím 5,8.10) „Nekonečně milosrdný Bůh nás miloval věčnou láskou, a když jsme byli mrtví pro své hříchy, přivedl nás k životu zároveň s Kristem. Milostí jste spaseni!“ (Ef 2,4n). Nicméně záleží samozřejmě i na druhé straně, tedy na ochotě každého člověka přiznat svou vinu, činit pokání a prosit o odpuštění. Kde tento postoj schází, tam se Boží odpuštění může těžko projevit a prostoupit život dotyčné osoby. Bůh nám odpouští zdarma a vždy, ale každý dar, který dostáváme, je potřeba rozbalit a zužitkovat, jinak ztrácí smysl a nemůže splnit svůj účel.

4. Povinnost odpouštět druhým vychází z principu, že všichni potřebujeme odpuštění, všichni máme máslo na hlavě, všichni jsme zhřešili a to, co si žádáme pro sebe, bychom měli být ochotni prokazovat také druhým. „Celý dluh jsem ti odpustil, protože jsi mne prosil. Neměl ses tedy i ty smilovat nad svým druhem,

jako jsem se smiloval já nad tebou?“ (Mt 18,22b-23a) „Kdo tvrdí, že v něm zůstává, má se i sám chovat tak, jak se choval on.“ (1 Jan 2,6). Důležité je totiž i naše vzájemné odpuštění: pokud neodpustím druhému, jaksi ho svírám v okovech své nelásky, zloby, pomsty, hořkosti, odmítání... což je projev mé zneužití svobody, takže toho člověka neuvolním pro Boží milosrdenství, které to pak má těžší. I takto lze chápat Ježíšova slova: „Komu hříchy odpustíte, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou.“ (Jan 20,33) Tváří v tvář takové „moci“ na druhými by v nás měla vítězit touha dopřát každému člověku dobro a záchranu – podle vzoru Boha, z něhož pocházíme a jehož spásné vůlí bychom se neměli protivit. Jak mohu sám chtít těžit z Božího milosrdenství pro sebe, a přitom určovat Bohu, komu ho má prokazovat a komu ne?

5. Podstatou odpuštění je chtít přát druhému dobro, a tedy přeseknout řetězec či pouto zla, které se tvoří na základě spáchaného hříchu provinilce. Ačkoli on spáchal zlo, já jej nechci ve zlu napodobovat a vršit další zlo, ale naopak proměňovat zlo dobrem. To samozřejmě může mít i podobu adekvátní obrany nebo trestu, ale nemělo by jít o nenávistnou a zlovolnou či mstivou odvetu. Odpuštění znamená chtít odpustit. Že se to nedaří nebo že dlouho v nás zůstává bolest, ublížení, zranění, hněv atd., to jsou obvyklé projevy – naše reakce na zlo nám způsobené. Jedině láska může zušlechtit naše srdce, abychom vůlí přemohli tyto důsledky a pocity a vědomě se postavili do světla odpuštění, které tak otevírá dveře k postupnému smíření a uzdravení (to je proces, který může trvat i dlouho, a nad kterým nemáme úplně moc – ale můžeme ho zásadně ovlivnit svým trváním v dobru a touhou po odpuštění).

4.5. Závěr

1) Odpuštění je velkým tématem v Bibli. Z odpovědí je možné vyčíst, že se odpuštění objevuje na mnoha místech jak v Novém zákoně, tak i ve Starém. Mnoho příběhů Starého zákona ukazuje na starost, kterou Bůh prokazuje o svůj lid, i když se Starozákonní Bůh jeví jako velký suverén. Nový zákon je vlastně jeden velký příběh o Ježíši Kristu a příběh Ježíše Krista je o jednom velkém usmíření mezi lidmi a Bohem, o jednom velkém odpuštění.

Odpuštění v Bibli má tak veliké zastoupení právě kvůli tomu, co zde symbolizuje a co znamená. Odpuštění je láska. Láska od Boha, láska vůči Bohu a láska mezi lidmi navzájem. Proto i Ježíšovo ukřižování je projevem lásky a taktéž odpuštění.

2) Odpovědi hodně zmiňují, že Ježíš odpouštěl právě kvůli lásky k lidem. A zároveň věřil, že projev této lásky a smíření je jeho poslání, důvod, proč přišel. Nový zákon a Ježíšův příběh je symbolem naděje pro lidi a Ježíš sám jde lidem za vzor.

3) Právo na odpuštění svým způsobem nemáme. Byly zde jiné pohledy na to, jak Bůh odpouští, ale to, v čem se shodují je, že i přesto, že se nejedná o právo, či Boží povinnost, tak se jedná o dar. Tento dar ale je třeba rozvíjet a pracovat s ním, aby byl naplněn. A v tento dar máme věřit.

4) U této otázky se také názory lišily, především zda se jedná o povinnost. V Bibli není návod, jak má člověk ostatním odpouštět, proto máme tedy svobodné rozhodnutí, jak a jestli odpouštět. Odpovědi se shodují v tom, že odpuštění nás mění a je důležitou součástí života. V čem se liší je, že první respondent uvedl, že se nejedná o povinnost, ale o možný způsob řešení. Druhý respondent taktéž uvádí, že nemáme povinnost a zároveň poukazuje, že odpuštění, které je vynucené je povrchní, ale že pokud nás někdo upřímně žádá o odpuštění, tak je odpuštění správné, ale ne povinné řešení. Třetí respondent vztahuje odpouštění ostatním vůči odpuštění od Boha. Pokud my neodpouštíme a držíme v sobě zlobu, jak poté můžeme sami chtít, abychom byli zbaveni hříchu? Zde je pravděpodobně důležité vnímat sami sebe v kontextu vůči ostatním a vůči Bohu. 5) U této otázky se odpovědi shodují v tom, že odpuštění nám navrácí duševní rovnováhu a vnitřní klid. Samotné slovo se dá vysvětlit jako uvolňování napětí. Vesměs odpuštění znamená přát ostatním dobro a třeba se dá zajít tak daleko, že už jen chtít někomu odpustit se dá vnímat za velkou část odpuštění samotného.

Závěr

Tato práce se snažila zaměřit na odpuštění z pohledu psychologického, filosofického a křesťanství. Praktická část práce se snažila hlouběji vkročit do tématu odpuštění v křesťanství a každodenním životě, když zjišťovala postoje duchovních k podaným otázkám.

Cílem práce byla snaha rozvinout téma odpuštění, popsat ho z různých hledisek, propojit filosofické koncepty s odpuštěním a zjistit názory duchovních na odpouštění.

Cíl práce byl splněn skrz kapitoly, které se postupně věnovali zmíněným snahám a zároveň i slouží jako impulz k přemýšlení o odpouštění, o našem pohledu na odpuštění, snaží se dívat na odpuštění z více úhlů pohledu, a hlavně praktická část se snažila postihnout, jak na odpuštění nahlíží ostatní lidé, kteří s odpuštěním mají zkušenosti.

Byl bych rád, kdyby se odpuštění a témata s ním spojená jako je láska, naděje, víra a vztahy více dostali do povědomí lidí. Aby se lidé dokázali pozastavit a vnímat že odpuštění je složitější proces než obyčejné smíření sebe sama s křivdou, nebo mávnutí rukou nad problémem. Odpuštění je především o setkáním s druhým a o snaze správně prožít toto setkání.

Použitá literatura a internetové zdroje

1. MCCULLOUGH, Michael E.; PARGAMENT, I. Kenneth; THORESEN, E. Carl. *Forgiveness: Theory, Research, and Practice*. 1st ed. New York: The Guilford Press, 2000. ISBN 978-1572305106
2. ADLER, Alfred. *Smysl života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1590-5
3. KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie: odpouštění, smířování, překonávání negativních emocí, radost, naděje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-835-X
4. FRANKL, Viktor E. *A přesto říci životu ano: Psycholog prožívá koncentrační tábor*. 5. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2023. ISBN 978-80-7566-022-0
5. LÉVINAS, Emmanuel. *Totalita a nekonečno*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-20-8
6. LÉVINAS, Emmanuel. *Být pro Druhého*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1997. ISBN 80-7113-217-9
7. BUBER, Martin. *Obrazy dobra a zla*, Olomouc: Votobia, 1994 ISBN 80-85885-17-4
8. BUBER, Martin. *Já a Ty*. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1093-1
9. SOKOL, Jan. *Čtení z Bible*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2014. ISBN 978-80-7429-484-6
10. RATZINGER, Joseph – Benedikt XVI. *Úvod do křesťanství*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-012-7
11. POKORNÝ, Petr; VESELÝ, Josef. *Perspektiva víry: úvod do eschatologie*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-360-2
12. GERHARD, Ludwig Müller. *Dogmatika pro studium i pastorači*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-259-6